

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่องการวิเคราะห์กระบวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ เกี่ยวกับการศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2475-2516 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ เกี่ยวกับการศึกษากับนโยบายการศึกษาของรัฐบาลและสภาพพื้นฐานของการศึกษา ได้แก่ สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ ศึกษาจากข้อมูล เอกสารชั้นต้น คือ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร หนังสือราชกิจจานุเบกษา จากท้องสมุद्रัฐสภา และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารชั้นรอง คือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย ตำรา บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากท้องสมุद्रัฐสภาบันการศึกษาต่าง ๆ มีขอบเขตของการวิจัย เริ่มตั้งแต่ศึกษานโยบายการศึกษาของรัฐบาล สภาพพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การตั้งกระบวนของ ส.ส. การแก้ไขของรัฐบาล อีกส่วนหนึ่งศึกษาสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสถาบันการเมืองที่ตั้งกระบวน เริ่มจากการดำเนินการจนถึงการตอบกระบวน เหตุการณ์ทั้งหมดอยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2475-2516

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการพิจารณาออกเป็น 5 ช่วง ตามสมัยของรัฐบาลที่ขึ้นบริหารประเทศ คือ ช่วงที่ 1 สมัยเริ่มแรกการปกครองระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 : รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และพระยาพหลพลพยุหเสนา ช่วงที่ 2 สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482-2487 : รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยที่ 1 ช่วงที่ 3 สมัยยุติสถานการณ์สงครามและประกาศสันติภาพ พ.ศ. 2488-2491 : รัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงที่ 4 สมัยฟื้นฟู บูรณ์และพัฒนาประเทศ พ.ศ. 2491-2500 : รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยที่ 2 และช่วงที่ 5 สมัยเร่งรัดพัฒนาประเทศ พ.ศ. 2500-2516 : รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ จอมพลถนอม กิตติขจร สรุปได้ว่า

ช่วงที่ 1 หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วประมาณ 5 ปี มีรัฐบาลขึ้นมารับบริหารประเทศทั้งสิ้น 8 ชุด ในช่วงนี้มีเหตุการณ์ไม่สงบทางการเมือง เกิดขึ้นหลายครั้ง รัฐบาลบางชุดแต่งตั้งขึ้นมาในภาวะฉุกเฉิน มิได้แถลงนโยบายการศึกษาไว้ เพียงแต่อ้างหลัก 6 ประการของคณะราษฎร ประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในขณะนั้น สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม รัฐบาลถือเป็นหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในรัฐธรรมนูญว่า ประชาชนมีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ส.ส. ต้องจบการศึกษาภาคบังคับ โดยกำหนดระยะเวลาไว้ไม่เกิน 10 ปี

กระตุ่มของ ส.ส. ที่เกี่ยวกับการศึกษาในช่วงนี้ คือ การติดตามการดำเนินงานขยายโรงเรียนให้ทั่วถึง ซึ่งรัฐบาลแถลงนโยบายไว้ ปรากฏว่าโรงเรียนระดับประถมศึกษา อันเป็นสถานที่ให้การศึกษาภาคบังคับแก่ประชาชน ยังมีไม่ทั่วถึงทุกตำบลและบางท้องที่ก็มีโรงเรียนเกิน 1 แห่ง มี ส.ส. ถามเรื่องนี้ 5 คน จาก 5 ภาค รวมทั้งการติดตามถามถึงจำนวนประชาชนที่จบการศึกษาภาคบังคับภายในเวลาไม่เกิน 10 ปี เพื่อจะได้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมี ส.ส. ถาม 7 คน นอกจากนี้เป็นเรื่องสภาพของโรงเรียนประชาบาลไม่เหมาะสม มี ส.ส. ถาม 1 คน

ระดับมัธยมศึกษาซึ่งยังมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับนี้ในต่างจังหวัดไม่ทั่วถึง แต่นโยบายของรัฐบาลแถลงไว้ว่าจะจัดให้มีขึ้นทุกจังหวัด มี ส.ส. ถามเรื่องนี้ 3 คน ส่วนปัญหาของการศึกษาระดับนี้ได้แก่เรื่อง การจำกัดอายุนักเรียน การสอนซึ่งขาดประมวลการสอนสำหรับครู อาคารสถานที่ชำรุดทรุดโทรม โอกาสของนักเรียนที่เข้าเรียนระดับนี้ยังไม่เท่าเทียมกัน มี ส.ส. ถามเรื่องละ 1 คน และเรื่องผลการสอบและการเรียนต่อของนักเรียน มี ส.ส. ถาม 6 คน

เรื่องเกี่ยวกับครู ปรากฏว่าครูไม่พอสอนนักเรียน ครูคนเดียวต้องสอนนักเรียนหลายชั้นและหลายห้อง โดยเฉพาะครูประชาบาลที่เพิ่มขึ้นไม่ทันกับการขยายโรงเรียนเพิ่มขึ้น มี ส.ส. ถามเรื่องนี้ 7 คน ในเรื่องเงินเดือนและสวัสดิการของครูประชาบาล เป็นเรื่องที่ได้รับการนำไปถามในสภามากที่สุดในช่วงนี้ถึง 37 คน บางคนถามซ้ำหลายปีติดต่อกัน การส่งเสริมวิทยฐานะครูให้ครูมีโอกาสเรียนต่อสูงขึ้น แต่งตำราใช้สอนเอง และการโยกย้ายหมุนเวียนครูให้ทั่วถึง เรื่องละ 2-3 คน นอกจากนี้เป็นเรื่องของสารวัตรศึกษา ผู้ทำหน้าที่ติดตามดูแลนักเรียนให้

เข้าเรียนตาม เกณฑ์บังคับของกระทรวงศึกษาธิการ อีก 5 คน

ระดับอาชีวศึกษา รัฐบาลมีนโยบายขยายสถานที่เรียนเพิ่มขึ้นและต้องการให้ประชาชนหันมานิยมเรียนด้านนี้มากขึ้นด้วย แต่ปัญหาจากกระทรวงศึกษาธิการว่า ประชาชนยังให้ความนิยมเรียนด้านนี้น้อย บางคนเรียนจบแล้วก็ยังมุ่งสอบเข้ารับราชการอยู่ ไม่ได้ประกอบอาชีพตามที่เรียนมา เพราะยังไม่มีทุนและประสบการณ์ รวมทั้งการเรียนการสอนยัง เน้นแต่เรียนทฤษฎีอย่างเดียว ยังไม่ได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง และสาขาที่เปิดสอนยังมีน้อย ซึ่งรัฐบาลก็มีนโยบายที่จะขยายออกไปตามความเหมาะสม เรื่องเหล่านี้มี ส.ส. ถามกันเรื่องละ 2-3 คน

เรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ แม้จะไม่มีอยู่ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลอย่างชัดเจน แต่ก็มี ส.ส. ถามถึงด้วยเช่นกัน พบว่ารัฐบาลต้องการให้ประชาชนที่พ้นวัยเรียนไปแล้วได้รู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้ เข้าใจหน้าที่พลเมือง โดยเปิดสอนภาคค่ำ มีการช่วยเหลือเด็กยากจน คนที่มีบุตรมาก โดยให้ทุนการศึกษาแก่เด็กเหล่านี้ ได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนประชาบาลด้วย แต่ยังไม่สามารถสร้างโรงเรียนแยกออกไปเป็นการเฉพาะได้ มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 2-3 คน เช่นกัน

เรื่องโรงเรียนราษฎร์ รัฐบาลให้การสนับสนุนเพราะช่วยเหลือแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาของรัฐบาลให้แพร่หลายและทั่วถึงขึ้น แต่ที่พูดถึงกันมากคือ คุณภาพของการศึกษา โดยเฉพาะกับโรงเรียนที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ มี ส.ส. ถามถึง 4 คน รัฐบาลได้วางระเบียบการให้เงินช่วยเหลือ การดูแลความประพฤติของนักเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนประเภทสหศึกษา และได้กำหนดให้มีการสอบนักเรียนชั้นประโยคร่วมกับโรงเรียนรัฐบาลเพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกัน เรื่องนี้มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 2-3 คน

ระดับอุดมศึกษา พบว่าการศึกษาระดับนี้ยังไม่กว้างขวาง เนื่องจากสถานที่เรียนยังมีน้อยเพียง 2 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เท่านั้น มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นมหาวิทยาลัยเปิด มีการเรียนการสอนด้านสังคมศาสตร์อย่างเดียว ทำให้การผลิตบัณฑิตในสายวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะแพทยศาสตร์ต่าง ๆ ไม่เพียงพอ เพราะมีการผลิตสาขาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพียงแห่งเดียว และแพทย์

บางสาขาที่ยังไม่มีการผลิต มี ส.ส. ถามถึงเรื่องนี้ 4 คน นอกจากนี้ เป็นเรื่องจำนวนนักเรียนระดับมัธยมปลายมีมากเกินกว่าที่มหาวิทยาลัยจะรับเข้าเรียนได้ทั้งหมด และการขอผ่อนผันเข้ารับราชการทหารให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ มี ส.ส. ถามเรื่องละ 1 คน

เรื่องนักเรียนไทยในต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลเปิดสอบชิงทุนไปศึกษาต่อตามความต้องการของหน่วยงาน กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ จากกระทู้ถามของ ส.ส. ว่า ควรจะมีการกระจายกันให้ทั่วถึง เปิดโอกาสให้ข้าราชการทุกระดับมีสิทธิ์สอบ นอกจากเรื่องเรียนต่อแล้ว รัฐบาลควรจัดสรรเป็นทุนดูงาน ฝึกงานหรืออบรมระยะสั้นด้วย เมื่อกลับมาแล้วควรให้นักเรียนเหล่านี้แต่งตำราเผยแพร่ความรู้ให้กว้างขวางขึ้น มี ส.ส.ถามเรื่องเหล่านี้เรื่องละ 1-2 คน

เรื่องตำราเรียน หลักสูตรและอุปกรณ์การเรียน มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตร และตำราเรียนซึ่งใช้มานานแล้วให้เหมาะสมทันสมัยขึ้น เพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครอง ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ และมีอุปกรณ์ประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจดีขึ้น เรื่องเหล่านี้มี ส.ส.ถามเรื่องละ 1-2 คน

เรื่องงบประมาณการศึกษา ซึ่งก่อนที่จะมีการจัดสรรจากส่วนกลางนั้น เคยมีการเก็บเงินศึกษาพลีมาใช้จ่ายเพื่อการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น ทำให้การศึกษาของแต่ละจังหวัดจัดได้ไม่เท่ากัน และรัฐบาลไม่สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาให้ได้มากกว่าที่ควรจะเป็น จึงได้ดำเนินการหารายได้ทางอื่นมาช่วยเหลือด้านการศึกษา เช่น การออกลอตเตอรี่การศึกษา การขึ้นค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุงต่าง ๆ มี ส.ส. ถามเรื่องละ 1-2 คน

เรื่องความประพฤติของนักเรียน ก็มี ส.ส. ถามถึงการประพฤตินักเรียนไม่เหมาะสมของนักเรียน เพื่อให้รัฐบาลทราบและแก้ไข และให้เปรียบเทียบความประพฤตินักเรียนสมัยราชาธิปไตยกับสมัยประชาธิปไตยด้วย มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 1-2 คน การพลศึกษาในช่วงนี้แม้มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาลแต่ไม่มี ส.ส. คนใดตั้งกระทู้ถาม จะมีถามแต่เรื่องลูกเสือและยุวชน คนละ 1 เรื่อง และเรื่องอื่น ๆ ก็มี ส.ส. ถามถึงการทรงพระอักษรของรัชกาลที่ 8 ซึ่งทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศสวิส

ช่วงที่ 2 สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระยะแรกช่วงนี้ประเทศไทยอยู่ในสภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้รับความเสียหายจากการโจมตีทางอากาศอย่างมาก สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ สินค้าแพง ขาดแคลน เงินเฟ้อ สภาพสังคม ศีลธรรมจรรยาเสื่อมลง มีโจรผู้ร้ายชุกชุม คุณภาพการศึกษาก็ด้อยลง เพราะต้องหยุดเรียนหลายครั้งในระยะเวลาติดต่อกัน แม้เปิดเรียนบางช่วง นักเรียนก็ขาดเรียนมาเรียนไม่สม่ำเสมอ

การตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. ในช่วงนี้ก็ยังคงมีเรื่องติดตามจำนวนผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นต้น เพื่อมีสิทธิ์เลือกตั้ง สภาพของโรงเรียนประชาบาลที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และการจัดสร้างโรงเรียนไม่ทั่วถึงในบางท้องที่เหมือนในช่วงแรก มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 1-2 คน

ระดับมัธยมศึกษายังคงถามเรื่องการขยายชั้นเรียนให้มีสอนถึงชั้นมัธยมบริบูรณ์ทั่วทุกจังหวัดทั้งโรงเรียนหญิงและโรงเรียนชาย บางแห่งดำเนินการสร้างแล้วแต่ยังไม่เสร็จ บางแห่งยังไม่มีโรงเรียนมัธยม ทำให้เด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วไม่มีที่เรียนต่อ เรื่องเหล่านี้มี ส.ส. ถามถึง 4 คน และเนื่องจากไม่มีที่เรียนต่อในจังหวัดนั้น ๆ จึงทำให้นักเรียนส่วนหนึ่งต้องเข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพ แล้วไม่มีที่พักอาศัย รวมทั้งเด็กที่จบชั้นประถมตั้งแต่อายุน้อยและมิได้เรียนต่อด้วย มี ส.ส. ถามถึงเรื่องนี้ 3 คน

เรื่องเกี่ยวกับครู ยังคงมีปัญหาสืบเนื่องมาจากช่วงที่ 1 คือ เรื่องขาดแคลนครูทำการสอนตามโรงเรียนประชาบาลในท้องที่ห่างไกล ครูคนเดียวต้องสอนนักเรียนจำนวนมาก มี ส.ส. ถามถึง 2 คน ส่วนเรื่องเงินเดือนและสวัสดิการของครู รวมทั้งความก้าวหน้าในอาชีพ ขวัญกำลังใจต่าง ๆ เรื่องนี้ได้รับการนำไปถามในสภามากอีกเช่นกันในช่วงนี้มี 8 คน ยังมีเรื่องการแต่งกายของครูตามนโยบายรัฐนิยม ทำให้ครูประสบความลำบากมากในขณะนั้น มี ส.ส. ถามถึง 4 คน และเรื่องสารวัตรศึกษาอีก 2 คน

ระดับอาชีวศึกษา แม้ว่าจะมีระบุไว้ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาล แต่มี ส.ส. ถามถึงเพียงคนเดียวเกี่ยวกับสถานที่เรียนไม่เพียงพอ เรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ก็เช่นกันได้รับผลกระทบจากสงครามมาก แม้ว่ารัฐบาลจะขยายสถานที่เรียนต่อมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมนิยมจากประชาชน เพราะต้องประกอบอาชีพ บางคนมีปัญหาเรื่องสุขภาพเพราะอายุมากแล้ว มี ส.ส. ถามถึง 4 คน

เรื่องการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ รัฐบาลก็ให้ความช่วยเหลือคนพิการ คนที่อยู่
ห่างไกลในท้องที่ทุรกันดาร และคนต่างวัฒนธรรม เช่น ผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ เรื่องเหล่านี้ มี ส.ส. ถามถึง 3 คน

เรื่องโรงเรียนราษฎร์ ประสบปัญหามากในสภาวะสงครามเพราะค่าใช้จ่ายสูง
และนักเรียนไม่มาเรียน ทำให้โรงเรียนขาดรายได้ บางแห่งต้องปิดกิจการไป ทำให้ครูว่างงาน
และนักเรียนจำนวนหนึ่งไม่มีที่เรียน รัฐบาลก็มีนโยบายที่จะช่วยเหลือเช่นกัน มี ส.ส. ถามถึง
เรื่องนี้ 4 คน

ระดับอุดมศึกษา ในช่วงนี้รัฐบาลมีนโยบายขยายการศึกษาระดับนี้มากขึ้น มีการจัดตั้ง
มหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ในเวลาใกล้เคียงกันถึง 3 แห่ง แต่ที่ตั้งขึ้นในกรุงเทพทั้งสิ้น จึงมี ส.ส.
ถามถึงเรื่องนี้ และเสนอแนะว่าควรขยายไปตั้งยังส่วนภูมิภาคอย่างน้อยภาคละ 1 แห่ง นอกจากนี้
ยังมีเรื่องคุณภาพของผู้จบการศึกษา เพราะช่วงนี้หยุดเรียนบ่อย และนักศึกษาจากต่างจังหวัดไม่
สามารถกลับภูมิลำเนาเดิมได้ เนื่องจากสงคราม มี ส.ส. ถามถึงเรื่องเหล่านี้ 1-2 คน

เรื่องนักเรียนไทยในต่างประเทศ ประสบปัญหามากในช่วงนี้เนื่องมาจากนโยบาย
ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรและเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะของรัฐบาลไทย นักเรียนไทยใน
ต่างประเทศจำนวนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้ ทำการต่อต้านอยู่ต่างประเทศและไม่สามารถ
กลับมาประเทศไทยได้เพราะการคมนาคม บางส่วนที่กลับมาได้แต่ก็ยังเรียนไม่จบ มี ส.ส.
ถามถึง 2 คน เพื่อต้องการทราบถึงการดำเนินการต่อไปของรัฐบาล

เรื่องตำราเรียน หลักสูตรและอุปกรณ์การเรียน ในช่วงนี้ประสบปัญหาขาดแคลน
แบบเรียนมีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่มีจำหน่ายอยู่ก็มีราคาแพงมาก อีกทั้งอุปกรณ์การเรียน
อื่น ๆ เช่น ดินสอ ปากกา และกระดาษ ก็ขาดแคลน รัฐบาลอนุญาตให้ใช้กระดาษชนวนแทน
และดินสอดินดำเพื่อแก้ปัญหาในสภาวะสงคราม มี ส.ส. ถามเรื่องนี้ 6 คน

เรื่องงบประมาณการศึกษา ยังคงเป็นปัญหาอยู่เหมือนช่วงที่ 1 และในช่วงนี้ยังถูก
ตัดทอนลงอย่างมากเพราะภาวะสงคราม แม้รัฐบาลยังคงให้เงินช่วยเหลืออยู่แต่ก็ไม่เพียงพอ

ส่วน เรื่องการศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาทั้งในระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ บรรจุพลศึกษาเป็นวิชาบังคับ จัดการแข่งขันกีฬา ประชาชน จัดสร้างสนามกีฬาและอุปกรณ์ให้เพียงพอ ส่วนเรื่องอื่น ๆ ก็มีการดำเนินการเพื่อสนองนโยบายสร้างชาติของผู้นำประเทศขณะนั้น เช่น การจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เน้นความมีวัฒนธรรมของประชาชน ความรักชาติ ความเสียสละ ความสามัคคี ฟันฟูการเรียน วรรณคดีและประวัติศาสตร์ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และให้ความสำคัญกับบทบาท สถานภาพสตรีมีหลักสูตรและวิชาชีพให้เรียนโดยเฉพาะ เรื่องเหล่านี้มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 2-3 คน

ช่วงที่ 3 สมัยรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งขึ้นมาบริหารประเทศในระยะสั้น แต่ก็ เป็นช่วงที่มีการ เปลี่ยนรัฐบาลมากที่สุดในช่วงเวลาประมาณ 3 ปีเศษ มีรัฐบาลทั้งสิ้น 10 ชุด มีนายกรัฐมนตรี 5 คน สภาพการเมืองยังคงมีความผันผวนมาก รัฐบาลต้องรีบดำเนินการด้าน ต่างประเทศ เพื่อยุติภาวะสงคราม และนำประเทศให้พ้นจากสภาพผู้แพ้สงคราม สภาพทาง เศรษฐกิจได้รับผลกระทบจากสงครามเสียหายมาก ต้องชดใช้ค่าเสียหายด้วยการทำสัญญาสมบูรณ์ แบบกับฝ่ายสัมพันธมิตร มีผลทำให้ เศรษฐกิจภายในประเทศฝืดเคือง สภาพสังคม บ้าน เมือง เสียหายจากภัยทางอากาศ เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากขึ้น รัฐบาลต้องเร่งปรับปรุง ฐานะประเทศในทุกด้าน

การตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. เกี่ยวกับการศึกษาในช่วงนี้พบว่า มีการถามเรื่องการ ศึกษาระดับอนุบาลด้วย เป็นครั้งแรกซึ่งไม่เคยมีมาใน 2 ช่วงแรกที่ทำกรวิจัย และมีระบุไว้ใน นโยบายการศึกษาของรัฐบาลด้วย เพราะเห็นความสำคัญในการ เตรียมความพร้อมให้เด็กก่อน วัยเรียน ส่วนระดับประถมศึกษายังคงมีปัญหาที่สืบเนื่องมาได้แก่ ยังมีโรงเรียนไม่ทั่วถึง ทำให้ เด็กที่มีบ้านอยู่ไกลเกิน 2,000 เมตรไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์บังคับอีกหลายท้องที่ ในระดับ มัธยมศึกษา เป็นปัญหามาจากสงคราม คือ การหยุดเรียนบ่อย ทำให้คุณภาพของนักเรียนด้อยลง อาจเป็นปัญหาในการ เรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย เพราะพื้นฐานความรู้ยังไม่ดีพอควร ปัญหาเหล่านี้มี ส.ส. ถามเรื่องละ 1 คน

เรื่องเกี่ยวกับครู ยังคงมีปัญหาเรื่องเงินเดือนและสวัสดิการ มี ส.ส. ถามถึง 3 คน นอกจากนี้ยังมีเรื่องความก้าวหน้าในวิชาชีพ รัฐบาลก็สนับสนุนให้เพิ่มพูนวิทยฐานะ จัดอบรมเพิ่มเติม ให้ลาศึกษาต่อมากขึ้น แต่ก็ประสบปัญหาที่ว่าครูสนใจในความก้าวหน้าของตนจนทำการสอนไม่เต็มที่ และยังมีเรื่องการบรรจุ โอนย้าย ซึ่งลำบากมากเพราะครูประจำบาลจะมีหลักเกณฑ์ในการบรรจุโดยยึดภูมิลำเนาถิ่นกำเนิด เป็นสำคัญ จึงมีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานด้วย ครูที่มีความรู้สูงมักไม่นิยมไปบรรจุต่างจังหวัด ทำให้ขาดแคลนครูบางสาขาในบางท้องที่ ปัญหาเหล่านี้มี ส.ส. ถามรวมทั้งสิ้น 4 คน

ระดับอาชีวศึกษาพบว่า ยังไม่ได้รับความนิยมนอกจากประชาชนเท่าที่ควร แม้รัฐบาลจะส่งเสริมเต็มที่ที่มีการฝึกปฏิบัติงานจริง ๆ ตามห้างร้าน บริษัทต่าง ๆ ระหว่างเรียน ช่วยนักเรียนให้มีรายได้ด้วย แต่ผู้เรียน เมื่อเรียนจบแล้วก็ยังคงนิยมรับราชการอยู่ ยังไม่สามารถเปลี่ยนค่านิยมนี้ได้ และการที่จะขยายสาขาต่าง ๆ ให้เปิดสอนได้ทั่วถึงก็ต้องใช้ทุนมากจึงยังทำไม่ได้ในขณะนั้น แต่ได้ดำเนินการบางประการได้แก่ จัดสวัสดิการ อาหารและที่พักให้แก่ผู้เรียน เพื่อชักชวนให้ผู้เรียนหันมาสนใจเรียนด้านนี้มากขึ้นมี ส.ส. ถามถึงเรื่องนี้ 2 คน

ระดับอุดมศึกษาในช่วงนี้ไม่ปรากฏว่ามีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นใหม่ แต่รัฐบาลมีนโยบายปรับปรุงมหาวิทยาลัยให้ดีขึ้น และพบว่ารัฐบาลมีความคิดที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัดด้วย แต่ยังไม่อาจทำได้เพราะมีงบประมาณและบุคลากรจำกัด อีกปัญหาหนึ่งคือ จำนวนนักเรียนที่ต้องการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยมีมากกว่าจำนวนที่จะรับได้ แต่รัฐบาลตอบว่ามีมหาวิทยาลัยเปิดรองรับอยู่แล้ว มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 1 คน

การฝึกหัดครู เป็นครั้งแรกที่มีการถามถึงกระบวนการเรียนการสอนและสถาบันการผลิตครู ปัญหาส่วนใหญ่พบว่า ผู้เรียนครูมักเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย การผลิตครูในบางสาขา เช่น สายภาษาต่างประเทศยังไม่เพียงพอ และสถาบันผลิตครูระดับสูงยังมีน้อยมาก มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 1 คน

เรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ ได้หยุดชะงักไปในระหว่างสงครามเพราะการโยกย้ายถิ่นฐานและภาวะเศรษฐกิจ รัฐบาลช่วงนี้พยายามฟื้นฟูขึ้นใหม่ โดยร่วมมือกับยูเนสโก รณรงค์ว่าด้วยการ

รู้หนังสือพร้อมทั้ง เสริมหลักการ เกี่ยวกับประชาธิปไตยอัน เป็นรากฐานความ เข้าใจ เกี่ยวกับการปกครองประเทศ มี ส.ส. ถวายถึง 1 คน ส่วน เรื่องการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ ไม่ปรากฏว่ามี ส.ส. ถวายถึงในช่วงเวลานี้

เรื่องโรงเรียนราษฎร รัฐบาลยังคงให้ความสำคัญช่วยจัดการศึกษา เพราะ เป็นเสมือนทางแก้ปัญหาเรื่องขาดแคลนสถานที่เรียนได้ทางหนึ่ง แต่พบปัญหาจากกระทรวงศึกษา คือ ภายหลังสงครามรัฐบาลมีนโยบายจะเลิกเก็บค่าเล่าเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมปีที่ 3 ลงมา แต่ก็ไม่กระทบโรงเรียนราษฎร เพราะยังคงเก็บค่าเล่าเรียนได้ภายในข้อกำหนดของรัฐบาล และโรงเรียนราษฎรขนาดเล็กรัฐบาลก็มีเงินช่วยเหลืออยู่ส่วนหนึ่งด้วย มี ส.ส. ถวายถึงเรื่องนี้ 1 คน ส่วนเรื่องการพลศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร รัฐบาลก็ปรับปรุง ซ่อมแซมสถานที่ และฟื้นฟูให้มีการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียน ระหว่างมหาวิทยาลัย และระหว่างประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งจัดสร้างกรีฑาสถานแห่งชาติด้วย มี ส.ส. ถวายถึงเรื่องนี้ 1 คน

เรื่องหลักสูตร แบบเรียนและอุปกรณ์การเรียน ได้รับความเสียหายมากจากสงครามแบบเรียนขาดแคลน มีราคาแพง มีการกักตุนเพื่อขึ้นราคาหนังสือแบบเรียน เครื่องพิมพ์เสียหายไม่อาจจัดพิมพ์ได้ทัน เวลาต้องซ่อมแซมใหม่ รัฐบาลได้ยอมให้โรงพิมพ์เอกชนร่วมจัดพิมพ์จำหน่าย และตกลงราคาจำหน่ายไว้เป็นที่เรียบร้อย ส่วนตำราเรียนภาษาต่างประเทศไม่อาจสั่งซื้อจากต่างประเทศได้ เพราะราคาแพงและยังมีปัญหาเรื่องค่าของเงินในการเทียบอัตราแลกเปลี่ยนขณะนั้นด้วย รัฐบาลจึงแก้ปัญหาโดยให้ใช้แบบเรียนของรุ่นเก่าไปก่อน มี ส.ส. ถวายถึงเรื่องนี้ 5 คน

เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา เช่น ในช่วงนี้มีหน่วยงานใหม่ คือ คุรุสภา จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือครูในด้านต่าง ๆ ทั้งวิชาการ สวัสดิการ และสิทธิต่าง ๆ ครูทุกประเภททั้งครูโรงเรียนรัฐบาล ครูโรงเรียนราษฎร และครูโรงเรียนประชาบาล ต่างก็มีสิทธิเป็นสมาชิกคุรุสภาทั้งสิ้น มี ส.ส. ถวายถึงเรื่องนี้ 2 คน และยังมีเรื่องเกี่ยวกับสวัสดิการนักเรียนอีกหลายด้าน ได้แก่ ลดค่าเล่าเรียน ลดค่ารถไฟ รถยนต์แก่นักเรียนในการเดินทางกลับภูมิลำเนา รวมทั้งบุตรข้าราชการสามารถเบิกค่าเล่าเรียนได้ และเก็บค่าธรรมเนียมในการออกใบสุทธิให้แก่ นักเรียนที่จบการศึกษาไปนานแล้ว อีกเรื่องหนึ่งคือ มีหนังสือเรียงมรณวารจำหน่ายมาก เกรงจะ

มีผลต่อนักเรียน รัฐบาลควรมีบทลงโทษและกวดขันอย่างหนัก มี ส.ส. ถามถึง เรื่อง เหล่านี้รวม
ทั้งสิ้น 5 คน

ช่วงที่ 4 สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยที่ 2 ช่วงนี้จอมพล ป. กลับมาบริหารประเทศ
อีกครั้งเป็นเวลานานเกือบ 10 ปี มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี 5 ครั้ง แต่หัวหน้าคณะรัฐมนตรีคือ
ตัวนายกรัฐมนตรียังเป็นคนเดิม สภาพทางการเมืองยังคงเกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้นหลายครั้ง มีความ
ขัดแย้งกันระหว่างทหารกับพลเรือน สภาพทางเศรษฐกิจรัฐบาลพยายามเร่งฟื้นฟูอย่างยิ่ง สนับสนุน
ให้เอกชนลงทุนทำการค้าและธุรกิจมากขึ้น ลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน สงวนอาชีพไว้
สำหรับคนไทยโดยเฉพาะ สภาพทางสังคมรัฐบาลได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งด้าน
วิชาการ บุคลากร และอุปกรณ์ ยกระดับความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น จัด
สวัสดิการสังคมหลายด้าน เช่น ที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง ฯลฯ

การตั้งกระทู้ถามเกี่ยวกับการศึกษาของ ส.ส. ในช่วงนี้มีเรื่องการศึกษาระดับอนุบาล
ด้วย แม้จะมีได้ระบุไว้ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลก็ตาม แต่ก็มี ส.ส. ถามถึง 2 คน เสนอแนะ
ว่าควรมีการศึกษาระดับนี้ในต่างจังหวัดให้ทั่วถึงด้วย และบางแห่งมีความพร้อมหลาย ๆ ด้าน เช่น
สถานที่ บุคลากร ฯลฯ ก็ควรให้ขยายชั้นเรียน เปิดสอนถึงระดับประถมศึกษา เพื่อความสะดวกแก่
ผู้เรียนไม่ต้องเปลี่ยนที่เรียน ซึ่งรัฐบาลก็รับไปดำเนินการ

ระดับประถมศึกษา ปรากฏว่ายังคงมีโรงเรียนประชาบาลไม่ทั่วถึงอีกในหลายท้องที่
โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำให้เด็กที่มีภูมิลำเนาอยู่ไกลเกิน 2,000 เมตร ไม่อาจ
เข้าเรียนได้ อีกทั้งสภาพของโรงเรียนยังไม่ถูกสุขลักษณะ บางแห่งทรุดโทรมเนื่องจากเก่าแก่
และประสพภัยธรรมชาติ มี ส.ส. ถามถึง เรื่อง เหล่านี้ 6 คน นอกจากนี้ยังมีเรื่องการติดตาม
จำนวนนักเรียนที่เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ เกินกึ่งหนึ่งเป็นรายจังหวัด เพื่อให้ทราบว่ามิจังหวัด
ใดที่ยังมีจำนวนประชากรจบการศึกษาไม่ถึงกึ่งหนึ่ง จะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขต่อไป มี ส.ส.
ถามถึง 4 คน เมื่อทราบว่าติดขัดเรื่องงบประมาณในการสร้างโรงเรียนซึ่งมีจำกัด รัฐบาลได้
ขอความช่วยเหลือและร่วมมือจาก ส.ส. และประชาชนในท้องถิ่นผู้มีจิตศรัทธาสมทบทุนสร้าง
โรงเรียนด้วย ทำให้สร้างโรงเรียนในท้องถิ่นห่างไกลและซ่อมแซมปรับปรุงอาคารสถานที่

ได้บางส่วนโดยไม่ต้องรองบประมาณอย่างเดียว มี ส.ส. ถามถึง 3 คน ส่วนปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ นักเรียนประชาบาลขาดเรียนกันมากและสอบตกปีละหลายคน ซึ่งก็มีหลายสาเหตุที่รัฐบาลต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขกันต่อ รวมทั้ง เด็กที่ เรียนจบชั้นประถมศึกษาในต่างจังหวัดไม่สามารถเรียนต่อระดับสูงขึ้นได้ เพราะไม่มีสถานศึกษาระดับสูงในท้องถิ่นของตน รัฐบาลก็มีนโยบายจะขยายชั้นเรียนเพิ่มขึ้นในโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอต่าง ๆ เรื่องเหล่านี้มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 2-3 คน

เรื่องเกี่ยวกับครู ยังคงมีปัญหาเรื่องจำนวนครูไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับนักเรียนที่สอน ซึ่งมี ส.ส. ถามถึง 3 คน ส่วนเงินเดือนและสวัสดิการครู รวมทั้งความก้าวหน้าในวิชาชีพมี ส.ส. ถามถึงเรื่องนี้ 11 คน รัฐบาลเห็นความสำคัญมากในเรื่องนี้ ปรับปรุงวิทยฐานะของครูประชาบาลขึ้น เป็นข้าราชการพลเรือน รวมทั้งสารวัตรศึกษา และผู้ตรวจการประถมศึกษาด้วย ซึ่งก่อนหน้านี้มีฐานะเพียงลูกจ้างประจำของกระทรวงมหาดไทย สวัสดิการอื่น ๆ ก็เบิกได้เช่นเดียวกับข้าราชการกระทรวง ทบวง กรมอื่น รวมทั้งมีเงินชดเชยให้ตามจำนวนปีที่ทำงาน เป็นลูกจ้างมาก่อน เป็นข้าราชการ การบรรจุแต่งตั้งและโยกย้ายครูประชาบาลซึ่งมีนโยบายบรรจุตามภูมิภาคบ้าง จึงประสบปัญหาขาดแคลนครูในบางท้องที่ ครูที่มีคุณวุฒิสูงมักไม่นิยมยอมไปบรรจุต่างจังหวัด รวมทั้งครูผู้หญิงด้วย เรื่องนี้มี ส.ส. ถามถึง 9 คน รัฐบาลจึงมีคำสั่งห้ามการโอนย้ายครูไปสังกัดกระทรวง ทบวง กรมอื่น และสนับสนุนให้เรียนต่อสูงขึ้น ส่งไปดูงาน ฝึกงานทั้งภายในและภายนอกประเทศตามความต้องการของหน่วยงานและท้องถิ่น กระจายอัตราการบรรจุและโอกาสในการรับสวัสดิการต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้น เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครู การเบิกจ่ายเงินเดือนครูก็ดำเนินการรอบคอบรัดกุมมากขึ้น มีคณะกรรมการดำเนินการและเจ้าหน้าที่ตำรวจคุ้มกันไปด้วย และในช่วงนี้มี ส.ส. ถามถึงความประหลาดอันไม่เหมาะสมของครูด้วย เป็นการรายงานให้รัฐบาลทราบพฤติกรรมซึ่งบางอย่างผิดวินัยของทางราชการ รัฐบาลจึงดำเนินการตามระเบียบต่อไป ซึ่งเรื่องนี้มี ส.ส. ถาม 5 คน

ระดับมัธยมศึกษา รัฐบาลช่วงนี้มีได้ระบุไว้ในนโยบายอย่างชัดเจน ส.ส. จึงถามแต่ปัญหา ซึ่งพบว่ายังมีโรงเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่ต้องการ เข้าศึกษาต่อในแต่ละปี มี ส.ส. ถามเรื่องนี้ 12 คน พร้อมทั้งเสนอให้เปิดโรงเรียนมัธยมประจำตำบลขึ้นด้วย ซึ่งรัฐบาล

ตอบว่ายังไม่พร้อม แต่ได้ขยายห้องเรียนเพิ่มในโรงเรียนที่เปิดสอนอยู่แล้ว และกำลังขยายโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอต่าง ๆ ไปก่อน ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอยู่ขณะนั้น เปิดสอนเพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและชั้นเตรียมอุดมศึกษายังไม่มีเพียงพอ นักเรียนต้องเข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพฯ มี ส.ส. ถวายถึง 12 คน รัฐบาลตอบว่ามีนโยบายจะขยายชั้นเรียนให้สูงขึ้นเช่นกัน แต่ต้องดำเนินการให้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้ทั่วถึงก่อนจึงค่อยขยายขึ้นไป ส่วนนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอาจเลือกเรียนต่อสายอื่นได้มากมายมิใช่มีเพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น แม้กระทั่งโรงเรียนราษฎร์ก็มี เปิดสอนอยู่แล้ว ส่วนการซ่อมแซมโรงเรียนมัธยมที่ทรุดโทรม ซึ่งมี ส.ส. ถวายถึง 6 คน รัฐบาลได้อนุมัติเงินงบประมาณและสมทบกับเงินบริจาคของประชาชนให้ทางจังหวัดรับไปดำเนินการแล้ว

ระดับอาชีวศึกษา ได้รับความเสียหายมากในระหว่างสงครามไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์และอาคารสถานที่ฝึกงาน รัฐบาลมีนโยบายปรับปรุงและส่งเสริมให้ผู้เรียนหันมานิยมเรียนด้านนี้มากขึ้น จากกระทู้ถามของ ส.ส. พบว่าถามมากเกี่ยวกับการเกษตร ต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมอย่างจริงจังให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปฏิบัติได้และพัฒนาด้านการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทยให้ถูกต้องตามหลักวิชาและก้าวหน้าขึ้น แต่โรงเรียนยังมีน้อย และผู้เรียนไม่สนใจเรียนเท่าที่ควร รวมทั้งสภาพของโรงเรียนไม่เหมาะสมด้วย มี ส.ส. ถวายถึง 7 คน รัฐบาลรับไปดำเนินการ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากต่างประเทศผ่านทางมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ทำการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยอย่างจริงจังต่อไป นอกเหนือจากสาขาเกษตรแล้วยังมีสาขาอื่นอีกแต่ที่ ส.ส. ถวายถึงคือ ด้านช่างเทคนิค ต้องการให้มีการเรียนโดยฝึกปฏิบัติมากกว่าเรียนทฤษฎี และต้องการให้เปิดสอนระดับสูงด้วย มี ส.ส. ถวายถึง 3 คน รัฐบาลตอบว่าขณะนั้นมีเงินทุนอาชีวสงเคราะห์และบริการส่งเสริมอาชีวศึกษาหรือ บ.ส.อ. ให้โรงเรียนรับไปดำเนินการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานจริงและมีรายได้เพิ่มเติม ส่วนการขยายชั้นเรียนในระดับสูงมีนโยบายจะทำต่อไป

ระดับอุดมศึกษา พบว่าขณะนั้นมีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งสิ้น ยังไม่มีในต่างจังหวัด มี ส.ส. ถวายถึง 3 คน จาก 3 ภาค รัฐบาลตอบว่ามีนโยบายจะขยายไปด้วยแต่ขณะนั้น

ยังไม่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน จึงมีนโยบายไปจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคขึ้น เพื่อขยายเป็นมหาวิทยาลัยต่อไป ส่วนการเรียนในมหาวิทยาลัยมีค่าใช้จ่ายสูงมาก รัฐบาลก็มีทุนการศึกษาให้ ส่วนหนึ่ง นอกนั้น เป็น เรื่องการปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารสถานที่ และเปิดสาขาเพิ่มเติม เช่น วิชาการหนังสือพิมพ์ กฎหมายในระดับสูงขึ้นด้วย เรื่องเหล่านี้มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 2-3 คน

เรื่องการศึกษาฝึกหัดครู รัฐบาลให้ความสำคัญกับการเพิ่มคุณภาพของครูให้สูงขึ้น มีนโยบาย ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูในต่างจังหวัด และผลิตครูผู้ขายเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสมในบางสาขาวิชา มี ส.ส.ถามถึงเรื่องนี้ 7 คน รัฐบาลคำนี้จะขยายสถาบันผลิตครูทั้งระดับประกาศนียบัตรและระดับปริญญาขึ้นอีกหลายแห่ง อีกทั้งมีความคิดจากข้อเสนอแนะของ ส.ส. ว่าควรมีการแยก สถาบันผลิตครูให้มีลักษณะเฉพาะเหมือนวิชาชีพบางอย่าง เช่น ทหาร ตำรวจ และยังมีการ ส่งเสริมวิทยฐานะครู โดยจัดสอบวิชาชุดครูอีกด้วย

เรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการรู้หนังสือของประชาชนที่มีอายุ เกิน 15 ปี มีโรงเรียนเปิดสอนอยู่ 66 แห่งทั่วประเทศ แต่ยังไม่ได้รับความนิยมจากผู้เรียนน้อย เพราะต้องประกอบอาชีพ รัฐบาลจึงสนับสนุนให้มีห้องสมุดประชาชนในต่างจังหวัด เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รักการอ่าน และกระตุ้นให้สนใจมาเรียนกันมากขึ้น ส่วนเรื่องการศึกษา พิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ แม้ว่าในช่วงนี้รัฐบาลไม่ได้กล่าวไว้ในนโยบายการศึกษาเลย แต่ ก็มี ส.ส.ถามถึงมากกว่าช่วงใดและถามหลายครั้งด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเด็กพิการ เด็ก เร่ร่อน เด็กที่อยู่ต่างไกล เด็กต่างภาษาและวัฒนธรรม รวมทั้งเด็กที่มีโรคติดต่อและเด็กที่เกิด ในคุกด้วย นับว่าครอบคลุมหลายประเภท ซึ่งรัฐบาลตอบว่ามีโรงเรียน เฉพาะของแต่ละประเภท แล้วแต่ยังไม่เพียงพอที่จะได้ขยายออกไปในส่วนภูมิภาคตามความเหมาะสมต่อไป

เรื่องโรงเรียนราษฎร รัฐบาลยังคงให้ความช่วยเหลืออยู่ แต่ปัญหาที่พบจากกระทรวงศึกษา คือ อัตราค่าเล่าเรียนซึ่งรัฐบาลยังกำหนดให้เก็บในราคาค่อนข้างต่ำ ทำให้บางโรงเรียนมีรายรับ ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อีกทั้งครูโรงเรียนราษฎรมักมีคุณภาพไม่สูง เพราะไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ บางแห่งมีนักเรียนน้อยลงและต้องย้ายที่ตั้งใหม่ เพราะที่ดินถูกเวนคืน มี ส.ส.ถามถึง 7 คน

รัฐบาลรับไปดำเนินการช่วยเหลือ อีกปัญหาหนึ่งคือ โรงเรียนราษฎร์สอนภาษาจีน ซึ่งไม่ปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ รัฐบาลก็สั่งปิดกิจการไปแต่ได้เตรียมการช่วยเหลือครูและนักเรียนไว้แล้ว และไม่มีนโยบายรับโอนโรงเรียนราษฎร์มาเป็นโรงเรียนรัฐบาลด้วย ส่วนเรื่องพลศึกษาและกิจกรรม เสริมหลักสูตร รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมจัดการแข่งขันทั้งระดับนักเรียนและประชาชนทั่วไป รวมทั้งจัดอบรมลูกเสือ โดยใช้หลักการแบบสากลด้วย เรื่องนี้มี ส.ส.ถามถึง 1 คน

เรื่องหลักสูตร แบบเรียน และอุปกรณ์การเรียน ปรากฏว่ามีปัญหาเรื่องการจำหน่ายแบบเรียนล่าช้า เนื่องมาจากการจัดพิมพ์และราคากระดาษ รัฐบาลแก้ไขโดยร่วมมือกับโรงพิมพ์เอกชนในการจัดพิมพ์ตำราใหม่ ๆ แต่ได้ตกลงกันเรื่องราคาจำหน่ายไว้แล้ว อีกประการหนึ่งคือปัญหาจากการที่แต่ละโรงเรียนใช้แบบเรียนไม่เหมือนกัน ซึ่งรัฐบาลตอบว่าในกรณีที่เป็นวิชาบังคับทุกโรงเรียนต้องใช้แบบเรียนเหมือนกันตามหลักสูตร แต่ถ้าเป็นหนังสืออ่านประกอบอนุญาตให้โรงเรียนเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีเรื่องแบบเรียนซึ่งมีเนื้อหาบางอย่างไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้อง รวมทั้งไม่ทันสมัยด้วย รัฐบาลก็รับไปดำเนินการปรับปรุง เรื่องเหล่านี้มี ส.ส.ถามถึงรวมทั้งสิ้น 7 คน

เรื่องความร่วมมือกับต่างประเทศด้านการศึกษา ซึ่งเพิ่งมีกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นครั้งแรก สืบเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ มีผลทำให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือ และแลกเปลี่ยนกันทางด้านวิชาการ โดยเฉพาะรัฐบาลอเมริกันได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยวางแผนงาน ให้ทุนแก่ครูและข้าราชการไปศึกษาต่อ ดูงาน ฝึกอบรมในต่างประเทศ ในช่วงนี้มีการปรับปรุง ทดลองโครงการต่าง ๆ ด้านการศึกษามากมาย มีการค้นคว้าและวิจัยในสาขาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และนำข้อค้นพบใหม่มาพัฒนาการศึกษาต่อไป ส่วนการส่งนักเรียนไปเรียนต่างประเทศ นอกจากจะมีนักเรียนไปเรียนโดยทุนส่วนตัว ทุนรัฐบาลไทยแล้วในช่วงนี้ยังมีทุนจากต่างประเทศอีกด้วย ข้าราชการที่ลาไปเรียนต่อก็ยังได้รับเงินเดือนเต็มอัตราตามระเบียบของ ก.พ. มี ส.ส.ถามเรื่องนี้ 5 คน

เรื่องการศึกษาอื่น ๆ ยังคงมีปัญหาเรื่องครูสภาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ช่วยเหลือครูทุกประเภทที่เป็นสมาชิก เรื่องสวัสดิการของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมมือกับกรมตำรวจ

ช่วยดูแลให้ความปลอดภัยแก่นักเรียนที่โรงเรียนอยู่ในซอยลึก ๆ และอำนวยความสะดวกด้านการจราจรแก่นักเรียนที่โรงเรียนอยู่ใกล้ถนน มีการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าของโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน ร่วมมือกันช่วยเหลือกิจการบางส่วนของโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการวางแผนปรับปรุงการศึกษาอย่างเป็นระบบ รวบรวมกฎหมายระเบียบเกี่ยวกับการศึกษาไว้เป็นหมวดหมู่ และเพิ่มการผลิตพยาบาลที่ขาดแคลนให้เพียงพอกับความต้องการ เรื่องเหล่านี้มี ส.ส.ถามถึงเรื่องละ 1-3 คน

ช่วงที่ 5 สมัยหลังเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2500 ถึงช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2516 มีรัฐบาลขึ้นมาบริหารประเทศ 6 ชุด มีนายกรัฐมนตรี 3 คน แต่ช่วงที่มีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองจะอยู่ในระยะการบริหารประเทศของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งระยะนี้กล่าวได้ว่าเป็นการปกครองประเทศในลักษณะ "เผด็จการ" นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศและมีมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเด็ดขาดเช่นกัน ในช่วงนี้ไม่มีพรรคการเมือง ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร และไม่มีการเลือกตั้ง สภาทางเศรษฐกิจ รัฐบาลส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมและธุรกิจการค้าอย่างมาก โดยได้รับทุนช่วยเหลือจากต่างประเทศ มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป ซึ่งกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการพัฒนาเอาไว้ล่วงหน้าคราวละ 5 ปีอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้เอกชนลงทุนทำการค้าและอุตสาหกรรมซึ่งขยายตัวไปอย่างมากในช่วงนี้ สภาทางสังคมปรากฏว่าการกระจายรายได้ยังไม่มีความเหมาะสม ความแตกต่างระหว่างประชาชนในเมืองกับชนบทมีมากขึ้น ชาวชนบทอพยพเข้าสู่เมืองมาก ทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา ประชาชนมีการศึกษามากขึ้น มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพและมีบทบาททางการเมือง เรียกร้องสิทธิ สวัสดิการต่าง ๆ จากเจ้าของกิจการและรัฐบาล รวมทั้งนิสิต นักศึกษาก็มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เป็นตัวแทนในการเรียกร้องต่าง ๆ ต่อรัฐบาล จนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในที่สุด

การตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. ในช่วงนี้มีน้อยกว่าช่วงอื่น เนื่องจากระหว่าง พ.ศ. 2502-2511 เป็นช่วงที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร และอีกช่วงหนึ่งคือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 เป็นต้นไปก็เช่นกัน ดังนั้นจึงมีกระทู้ถามในช่วงที่มีการประชุมสภา คือ พ.ศ. 2500, 2501, 2512 ถึง

2514 ในส่วนที่เกี่ยวกับการประถมศึกษายังคงมีปัญหาเรื่องโรงเรียนไม่เพียงพอและยังไม่มีในบางท้องที่ ๆ ห่างไกล ส.ส. และประชาชนในจังหวัดได้ร่วมกันสมทบทุนสร้างโรงเรียน แต่ก็ต้องรอให้รัฐบาลอนุมัติและจัดสรรงบประมาณให้ก่อน จึงจะนำเงินบริจาคมาสมทบได้ ในระยะแรกจึงสร้างเป็นอาคารเรียนชั่วคราวก่อน เรื่องนี้มี ส.ส.ถาวรถึง 5 คน และอีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในบางจังหวัดอยู่ในระดับอ่อน สอบตกซ้ำชั้นกันมาก รัฐบาลตอบว่ามีสาเหตุมาจากหลายประการซึ่งได้ทราบจากรายงานของศึกษาธิการจังหวัดต่าง ๆ ส่งเข้ามาจะพยายามแก้ไขแต่ละสาเหตุต่อไปตามความเหมาะสม แต่ละท้องถิ่น

เรื่องเกี่ยวกับครู ยังคงมีปัญหาคือไม่เพียงพอทำการสอนนักเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนในท้องที่ห่างไกลมักขาดครูไปทำการสอน อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณภาพการศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องเงินเดือนและสวัสดิการของครูก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่ แม้ว่ารัฐบาลจะปรับปรุงและเพิ่มสวัสดิการต่าง ๆ จนเท่าเทียมกับข้าราชการสังกัดกระทรวง ทบวง กรมอื่นแล้วก็ตาม แต่ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะครูประจำโรงเรียนในชนบทห่างไกลและตามชายแดน มักเกี่ยวกับสวัสดิภาพและความปลอดภัย รัฐบาลตอบว่าได้ร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยให้ความคุ้มครองในส่วนนี้แล้ว เพราะโอนโรงเรียนประจำมาให้อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยจะได้ประสานงานกับจังหวัดต่าง ๆ ได้โดยสะดวก เรื่องเหล่านี้มี ส.ส.ถาวรถึง 5 คน

ระดับมัธยมศึกษา ในช่วงต้น ๆ ยังคงมีปัญหาคือโรงเรียนมัธยมในบางจังหวัดยังไม่สามารถเปิดสอนระดับมัธยมปลายหรือชั้นเตรียมอุดมศึกษาได้ มีเพียงโรงเรียนประจำจังหวัด ๆ ละ 1-2 แห่งเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน นักเรียนจึงต้องเข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพฯ แห่งเดียว มี ส.ส.ถาวรถึง 3 คน รัฐบาลตอบว่ามีนโยบายจะขยายอยู่แล้วแต่ต้องพิจารณาความพร้อมหลาย ๆ ประการ ส่วนนักเรียนที่เรียนจบชั้นมัธยมแล้วก็ยังมีที่เรียนต่อระดับสูงขึ้นอีกเช่นกัน มี ส.ส.ถาวรถึง 2 คน รัฐบาลตอบว่าอนุญาตให้โรงเรียนสังกัดกรมอาชีวศึกษา กรมพลศึกษา และกรมการฝึกหัดครู เปิดสอนทั้งภาคปกติและภาคสมทบทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคแล้ว

การอาชีวศึกษา มีปัญหาเรื่องสถานที่เรียนมีน้อย แม้รัฐบาลสนับสนุนให้เรียนต่อด้านนี้มากขึ้น เปิดสอนทั้ง 2 รอบในโรงเรียนหลายแห่งทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่โรงเรียนใหญ่ ๆ และมีชื่อเสียงก็ไม่รับนักเรียนจำนวนมากเข้าเรียนตามนโยบายของรัฐบาล มีการสอบคัดเลือกผู้เรียนด้วย เพราะต้องการรักษาคุณภาพไว้ ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กจะมีปัญหาเรื่องความประพฤติของผู้เข้าเรียนที่ทำตัวไม่เหมาะสมและก่อความวุ่นวายอยู่เสมอ ๆ มี ส.ส. ถามถึงเรื่องนี้เรื่องละ 1-2 คน รัฐบาลตอบว่าได้วางระเบียบว่าด้วยการลงโทษผู้ประพฤติผิดวินัยไว้เรียบร้อยแล้ว

ระดับอุดมศึกษา ในช่วงนี้มีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นใหม่ ๆ หลายแห่ง โดยเฉพาะในต่างจังหวัด สามารถรับนักเรียนเข้าเรียนต่อได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถรับได้หมดเพราะผู้สมัครมีมากกว่าจำนวนที่ต้องการรับได้ในแต่ละปี รัฐบาลได้ประกาศตั้งมหาวิทยาลัย เปิดขึ้นอีกแห่งหนึ่งในช่วงนี้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวแต่ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยทั้งหลายที่ตั้งขึ้นใหม่มักเปิดสอนแต่สายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้การผลิตบัณฑิตในสายวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะแพทย์และพยาบาลไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ซึ่งจากกระทู้ถามของ ส.ส. นี้รัฐบาลก็รับไปพิจารณาคำเนินการต่อไป อีกเรื่องหนึ่งคือพิธีรับน้องใหม่ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในช่วงนี้มักมีรูปแบบและวิธีการไม่เหมาะสม รัฐบาลรับทราบและแจ้งว่าได้วางระเบียบไว้แล้วและมีบทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนด้วย เรื่องเหล่านี้มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 2-3 คน

เรื่องเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ ในช่วงนี้ไม่มีกระทู้ถามเลย และพิจารณาจากนโยบายของรัฐบาลก็มีได้ระบุไว้เช่นกัน แต่เรื่องการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ แม้ไม่มีนโยบายของรัฐบาลเช่นกัน แต่ก็มีกระทู้ถามเกี่ยวกับเด็กผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ไม่สามารถเข้าเรียนได้ตามปกติเหมือนเด็กทั่วไป โดยเฉพาะเด็กชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทางภาคเหนือและเด็กที่มีพื้นฐานทางภาษา วัฒนธรรมแตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ซึ่งอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น บางกลุ่มมีปัญหาการเมืองระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย รัฐบาลให้ความสำคัญ จัดเตรียมดำเนินการเกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้โดยเฉพาะมีคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร มีโครงการต่าง ๆ เป็นพิเศษ และร่วมมือกับตำรวจตระเวนชายแดนจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้เด็กได้เข้าเรียนในท้องถิ่นของตนแล้ว

เรื่องโรงเรียนราษฎร์ รัฐบาลยังคงสนับสนุนให้ช่วยจัดการศึกษาต่อไป ในขณะที่เดียวกัน โรงเรียนราษฎร์ขนาดใหญ่ เก่าแก่และมีชื่อเสียงมักเก็บค่าเล่าเรียนแพง มี ส.ส. เสนอให้รัฐบาล ปรับอัตราค่าเล่าเรียนโรงเรียนราษฎร์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และมีเงินอุดหนุนช่วยเหลืออีก ส่วนหนึ่งด้วย มี ส.ส.ถามถึง 7 คน รัฐบาลตอบว่าได้ปรับปรุงค่าเล่าเรียนและค่าบำรุงให้แก่ โรงเรียนราษฎร์ตามความเหมาะสมแก่กาลสมัย รวมทั้งมีเงินช่วยเหลือครูส่วนหนึ่ง เงินให้กู้แก่ โรงเรียนที่ต้องการขยายการศึกษา และในด้านระบบการบริหาร ก็ดำริจะขยายงานของกอง โรงเรียนราษฎร์ขึ้น เป็นกรม เพื่อจะได้สนับสนุนงานของโรงเรียนราษฎร์ให้มากขึ้นต่อไป

เรื่องหลักสูตร แบบเรียนและอุปกรณ์การเรียน ในช่วงนี้มีนักวิชาการ ครู-อาจารย์ และกรมวิชาการรับหน้าที่แต่งตั้งตำรา รวมทั้งพิจารณาแบบเรียนในระดับการศึกษาต่าง ๆ ให้เหมาะสม ตรงตามหลักสูตร มี ส.ส. เสนอว่าควรให้ผู้จบการศึกษาจากต่างประเทศกลับมาแต่งตำรา เพื่อ เผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ ให้กว้างขวางต่อไป ซึ่งรัฐบาลเห็นด้วยแต่ยังไม่ได้ออกเป็นกฎหมายบังคับ เพราะไม่มีทุนสำหรับให้ค้นคว้า วิจัย และจัดพิมพ์อย่างเพียงพอ ส่วนแบบเรียนที่ใช้อยู่ก็มีข้อความ ผิดพลาดไปจากความเป็นจริง รัฐบาลก็รับไปแก้ไข และอีกเรื่องหนึ่งมี ส.ส. ถามว่าหลักสูตร ส่วนมาก เน้นแต่วิชาการ เกินไป ควรมีการเรียนและฝึกปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตด้วย ซึ่งรัฐบาลตอบว่ามีอยู่แล้วในแผนการศึกษาแบ่งไว้เป็น 4 ส่วน เท่า ๆ กัน และได้ฝึกปฏิบัติในวันสำคัญทางศาสนาตามสมควรแล้ว มี ส.ส.ถามถึงเรื่องละ 1-2 คน

เรื่องการศึกษาอื่น ๆ ในช่วงนี้มีเรื่องการเก็บเงินค่าบำรุงโรงเรียนตามธรรมเนียม การชำระเงิน การเก็บเงินค่ากระดาษสอบไล่ ทำให้นักเรียนส่วนหนึ่งเดือดร้อนไม่มีค่าใช้จ่าย ในส่วนนี้ ซึ่งรัฐบาลตอบว่าไม่มีงบประมาณเพียงพอจึงต้องเก็บเงินส่วนนี้มา เพื่อหมุนเวียนใช้จ่าย ด้านการศึกษา ซึ่งเป็นเงินจำนวนไม่มากนัก และเก็บเพียงปีละครั้ง เท่านั้น กับอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องความประพฤติของนักเรียนในช่วงนี้มักก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันอยู่ เสมอ บางครั้งมีการ ทำร้ายร่างกายกันถึงขนาดเจ็บและตาย รัฐบาลได้ให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมมือกับสารวัตร-นักเรียน ตำรวจ ครู ผู้ปกครอง และโรงเรียนที่นักเรียนมีเรื่องกันมาได้รับความเข้าใจกัน รวมทั้งวางระเบียบว่าด้วยการลงโทษไว้แล้ว มี ส.ส. ถามถึงเรื่องละ 1-2 คน ส่วนเรื่อง

การพลศึกษา และกิจกรรม เสริมหลักสูตรในช่วงนี้ไม่มีกระทู้ถามเลย และไม่มีระบุไว้ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลด้วย

การศึกษา : ความสัมพันธ์กับนโยบายและสภาพพื้นฐานของการศึกษา

เมื่อพิจารณากระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกี่ยวกับการศึกษาของชาติทั้ง 5 ช่วงเวลาที่ศึกษามานี้ จะเห็นได้ว่ามีเรื่องราวทางการศึกษาหลายเรื่องด้วยกันในแต่ละช่วง เพื่อสะดวกแก่การเปรียบเทียบในบทสรุปนี้ สามารถจัดประเด็นต่าง ๆ ของการศึกษาจากกระทู้ถาม โดยพิจารณาการแบ่งเรื่องราวทางการศึกษาตามการแบ่งหมวดหมู่ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้ดังนี้ ¹

1. ระดับของการศึกษา

- 1.1 การอนุบาลศึกษา
- 1.2 การประถมศึกษา
- 1.3 การมัธยมศึกษา
- 1.4 การอุดมศึกษา

2. ลักษณะหรือประเภทของการศึกษา

- 2.1 การอาชีวศึกษา
- 2.2 การฝึกหัดครู
- 2.3 การศึกษาผู้ใหญ่
- 2.4 การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์

3. บุคลากรทางการศึกษา

- 3.1 ครู ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่
- 3.2 นักเรียน

¹ดูรายละเอียดในกระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520).

4. การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการและสภาพแวดล้อม

4.1 หลักสูตร แบบเรียนและอุปกรณ์การศึกษา

4.2 พลศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

4.3 อาคารสถานที่

5. การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา

5.1 งบประมาณและการวางแผนการศึกษา

5.2 สถานศึกษาเอกชน (โรงเรียนราษฎร์)

5.3 ความช่วยเหลือ ร่วมมือจากต่างประเทศและนักเรียนไทยในต่างประเทศ

6. การศึกษาอื่น ๆ

6.1 การทรงพระอักษรของ ร.8

6.2 การทำพจนานุกรมฉบับใหม่

6.3 การปรับปรุงตัวอักษรไทย

6.4 การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย

6.5 การศึกษาของสตรี

6.6 คุรุสภา

6.7 การผลิตพยาบาล

การแบ่งหัวข้อ 6 ประการนี้ หัวข้อที่ 1-5 เป็นหัวข้อที่ระบุอยู่ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2520 ส่วนหัวข้อที่ 6 นั้น เป็นเรื่องราวทางการศึกษาจากกระทรวงที่ไม่สามารถจะพิจารณาจัดลงในหัวข้อ 1-5 ได้ จึงได้จัดเป็นหัวข้อที่ 6 เมื่อพิจารณาหัวข้อย่อย ๆ ในแต่ละหัวข้อใหญ่แล้ว ทั้ง 5 หัวข้อใหญ่ก็มีเรื่องราวทางการศึกษาในหัวข้อย่อยตรงกับกับแผนการศึกษาแห่งชาติ แต่หัวข้อที่ 6 นั้น กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่ ส.ส.ถาม อันมีสาเหตุมาจากสภาพปัญหาที่พบเห็นในแต่ละช่วง ซึ่งไม่มีระบุไว้ในนโยบายการศึกษาของรัฐบาล

ในระหว่าง พ.ศ. 2475-2516 มีรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ 32 ชุด แต่ละชุด แลลงนโยบายการศึกษาไว้ สามารถจำแนกตามประเด็นของการศึกษาได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แผนงบประมาณการศึกษาของรัฐบาลแต่ละยุค : จำนวนตามประเด็นต่าง ๆ ของการศึกษา (พ.ศ. 2475-2518)

เครื่องหมาย / หมายถึง มีแผนงไว้ในนโยบายของรัฐบาล

- หมายถึง ไม่มีแผนงไว้ในนโยบายของรัฐบาล

ลำดับ ที่	กระทรวง นโยบายการศึกษา	ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2475-2481)								ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2482-2487)		ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2488-2491)								ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2491-2500)					ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2500-2518)					รวม 32				
		ยุคที่ 1	ยุคที่ 2	ยุคที่ 3	ยุคที่ 4	ยุคที่ 5	ยุคที่ 6	ยุคที่ 7	ยุคที่ 8	ยุคที่ 9	ยุคที่ 10	ยุคที่ 11	ยุคที่ 12	ยุคที่ 13	ยุคที่ 14	ยุคที่ 15	ยุคที่ 16	ยุคที่ 17	ยุคที่ 18	ยุคที่ 19	ยุคที่ 20	ยุคที่ 21	ยุคที่ 22	ยุคที่ 23	ยุคที่ 24	ยุคที่ 25	ยุคที่ 26	ยุคที่ 27	ยุคที่ 28		ยุคที่ 29	ยุคที่ 30	ยุคที่ 31	ยุคที่ 32
		/	/	-	-	/	/	-	/	/	/	-	-	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/ = 25 - = 7
1	<u>ระดับของการศึกษา</u>																																	
	1.1 การอนุบาลศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
	1.2 การประถมศึกษา	-	/	-	-	/	/	-	/	/	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	-	/	/	9	
	1.3 การมัธยมศึกษา	-	/	-	-	-	/	-	/	/	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	/	7	
	1.4 การอุดมศึกษา	-	/	-	-	-	/	-	/	/	/	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	/	-	-	-	-	-	/	-	/	/	/	11	
2	<u>ลักษณะหรือประเภทของการศึกษา</u>																																	
	2.1 การอาชีวศึกษา	-	/	-	-	-	/	-	/	/	/	-	-	-	-	/	-	/	-	/	-	/	-	/	/	-	-	/	-	/	/	/	15	
	2.2 การฝึกหัดครู	-	/	-	-	-	/	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	/	-	-	-	/	-	/	/	/	-	/	-	-	-	-	9	
	2.3 การศึกษาผู้ใหญ่	-	-	-	-	/	-	-	/	/	/	-	-	-	-	-	-	-	/	-	-	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	
	2.4 การศึกษาพิเศษและการ ศึกษาของแรงงาน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	<u>บุคลากรทางการศึกษา</u>																																	
	3.1 ครู ผู้บริหาร และ เจ้าหน้าที่	-	-	-	-	/	-	-	-	/	/	-	-	-	-	-	/	-	/	/	/	-	-	-	-	/	-	/	-	-	/	-	10	
	3.2 นักเรียน	-	-	-	-	-	-	/	-	/	/	-	-	/	-	-	-	-	/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	-	-	6	
4	<u>การส่งเสริมความก้าวหน้า ทางวิชาการและสภาพแวดล้อม</u>																																	
	4.1 หลักสูตร แผนเรียน และอุปกรณ์การเรียน	-	/	-	-	/	/	-	-	-	/	-	-	-	-	/	/	/	-	/	-	/	-	-	-	-	-	/	-	-	-	-	11	
	4.2 ผลศึกษาและกิจกรรม ส่งเสริมหลักสูตร	-	/	-	-	/	/	-	/	/	/	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	-	-	-	/	-	-	/	-	-	-	-	9	
	4.3 อาคารสถานที่	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	-	/	-	/	-	/	-	/	/	/	-	/	-	-	-	-	8	
5	<u>การระดมสรรพกำลังเพื่อ การศึกษา</u>																																	
	5.1 งบประมาณและการวาง แผนการศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	-	/	-	-	-	-	-	-	-	-	/	-	/	/	5	
	5.2 สถานศึกษาเอกชน (โรงเรียนราษฎร์)	-	-	-	-	-	-	-	/	/	/	-	-	-	-	/	-	-	/	-	-	/	-	-	-	-	-	/	/	-	/	/	11	
	5.3 ความช่วยเหลือ ร่วมมือ จากต่างประเทศและ นักเรียนไทยในต่าง ประเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

จากตารางแสดงนโยบายการศึกษาของรัฐบาลแต่ละชุด โดยจำแนกตามประเด็นต่าง ๆ ของการศึกษาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลทั้ง 32 ชุดที่ขึ้นมารับบริหารประเทศในระหว่าง พ.ศ. 2475-2516 มีรัฐบาลที่แถลงนโยบายการศึกษา 25 ชุด และไม่ได้แถลงนโยบายการศึกษา 7 ชุด ซึ่งได้แก่ ช่วงที่ 1 มี 3 ชุด คือ ชุดที่ 3, 4 และ 7 ช่วงที่ 3 มี 3 ชุด คือ ชุดที่ 11, 12 และ 14 ช่วงที่ 4 มี 1 ชุด คือ ชุดที่ 23 กล่าวโดยสรุปได้ว่า รัฐบาลแต่ละชุดให้ความสำคัญต่อการศึกษามีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาเกือบทุกชุด มีเพียง 7 ชุดเท่านั้นที่ได้แถลงนโยบายการศึกษา ซึ่งรัฐบาล 7 ชุดนี้ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมารับบริหารประเทศชั่วคราวในช่วงที่มีความไม่สงบทางการเมืองเกิดขึ้น จึงมิได้แถลงนโยบายไว้เป็นแนวในการปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาการศึกษาแต่ละประเภทจะสังเกตได้ว่า

1. ระดับของการศึกษา มี 4 ระดับ คือ

1.1 การอนุบาลศึกษา มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาลเพียง 2 ชุดเท่านั้น คือ ชุดที่ 19 และ 20 ก่อนและหลังจากนี้มิได้ระบุไว้เลย

1.2 การประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาลทั้งหมด 9 ชุด ช่วงที่ 3 และ 4 ขาดหายไปไม่ได้มีกล่าวถึง

1.3 การมัธยมศึกษา มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาลทั้งหมด 7 ชุด ช่วงที่ 3 และ 4 ก็ขาดหายไปเหมือนการประถมศึกษา

1.4 การอุดมศึกษา เป็นระดับของการศึกษาที่มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาลมากกว่าระดับอื่น คือ มีทั้งหมด 11 ชุด และมีระบุไว้ทั้ง 5 ช่วง

2. ลักษณะหรือประเภทของการศึกษา มี 4 ประเภท คือ

2.1 การอาชีวศึกษา เป็นเรื่องที่มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาลมากถึง 15 ชุด และมีทั้ง 5 ช่วง ซึ่งมีมากที่สุดในหมวดนี้

2.2 การฝึกหัดครู มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาล 9 ชุด แต่ในช่วงที่ 2 มิได้กล่าวถึงเรื่องนี้

2.3 การศึกษาผู้ใหญ่ มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาล 7 ชุด แต่ในช่วงที่ 5 มิได้กล่าวถึงเรื่องนี้

2.4 การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ เรื่องนี้รัฐบาลมิได้กล่าวถึงเลย ทั้ง 5 ช่วง เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องนี้ไม่มีนโยบายโดยเฉพาะ

3. บุคลากรทางการศึกษา มี 2 ส่วน คือ

3.1 ครูผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ มีรัฐบาลแถลงนโยบายในเรื่องนี้ 10 ชุด และมี ทั้ง 5 ช่วง

3.2 นักเรียน มีรัฐบาลแถลงนโยบายในเรื่องนี้ 6 ชุด มีช่วงที่ 4 เพียงช่วงเดียวที่มิได้กล่าวถึงเรื่องนี้

4. การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการและสภาพแวดล้อม มี 3 เรื่อง คือ

4.1 หลักสูตร แผนการเรียนและอุปกรณ์การเรียน มีรัฐบาลแถลงนโยบายเรื่องนี้ 11 ชุด และมีทั้ง 5 ช่วง ซึ่งมากกว่าเรื่องใด ๆ ในหมวดนี้

4.2 พลศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีรัฐบาลแถลงไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ 9 ชุด และมีทั้ง 5 ช่วง เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงที่ 1 และ 2 รัฐบาลกล่าวถึงเรื่องนี้โดยต่อเนื่อง

4.3 อาคารสถานที่ มีรัฐบาลแถลงนโยบายในเรื่องนี้ 8 ชุด ซึ่งน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในหมวดนี้ ช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 มิได้กล่าวถึง เพิ่งกล่าวถึงในช่วงที่ 3 เป็นต้นไป

5. การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา มี 3 เรื่อง คือ

5.1 งบประมาณและการวางแผนการศึกษา เป็นที่น่าสังเกตว่ารัฐบาลในช่วงแรก ๆ มิได้กล่าวถึงเรื่องนี้เลย มีรัฐบาลเพียง 5 ชุดที่กล่าวถึงเรื่องนี้ คือ ในช่วงที่ 3 และ 5 แม้ในช่วงที่ 4 ก็มิได้กล่าวถึงเรื่องนี้

5.2 สถานศึกษาเอกชน (โรงเรียนราษฎร์) มีรัฐบาลกล่าวถึงเรื่องนี้ทั้งหมด 11 ชุด และมีระบุมไว้ทั้ง 5 ช่วง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในระยะแรก ๆ ก็มิได้กล่าวถึงเลยเหมือนเรื่องงบประมาณฯ

5.3 ความช่วยเหลือร่วมมือจากต่างประเทศและนักเรียนไทยในต่างประเทศ เรื่องนี้ก็มิได้มีกล่าวถึงในนโยบายของรัฐบาลเลย

กล่าวโดยสรุปทั้ง 5 หมวดนี้ ในหมวดที่ 1 ระดับของการศึกษานั้น ระดับที่มิได้กล่าวถึงในนโยบายของรัฐบาลมากที่สุดคือ การอุดมศึกษา ในหมวดที่ 2 ลักษณะหรือประเภทของการศึกษานั้น

เรื่อง การอาชีวศึกษา มีปรากฏอยู่ในนโยบายของรัฐบาลมากที่สุด ในหมวดที่ 3 บุคลากรทางการศึกษา ก็มีเรื่องครุมากที่สุด ในส่วนนี้จะรวมบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วยได้แก่ ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ผู้ตรวจการศึกษา สารวัตรศึกษา และเจ้าหน้าที่ในกระทรวงศึกษาธิการ ด้วย ในหมวดที่ 4 การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการและสภาพแวดล้อม หมวดนี้ในแต่ละเรื่องจะมีจำนวนใกล้เคียงกัน แต่ที่รัฐบาลกล่าวถึงมากที่สุดคือ เรื่องอาคารสถานที่ และในหมวดที่ 5 การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา นั้น เรื่องสถานศึกษาเอกชนหรือโรงเรียนราษฎร์ เป็นเรื่องที่มีระบุไว้ในนโยบายการศึกษาของรัฐบาลมากที่สุด

เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ มิได้มีอยู่ในนโยบายการศึกษาของรัฐบาลเลยทั้ง 32 ชุดที่กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ โดยเฉพาะ รวมทั้งเรื่องความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้วย แต่ในประเด็นการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา ในสมัยก่อนรัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนช่วยจัดการศึกษาของชาติด้วย ซึ่งก็หมายถึงสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์นั่นเอง

สำหรับข้อสังเกตอีกประการหนึ่งในเรื่องนโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา มี 25 ชุด จาก 32 ชุดนั้น แม้ว่าบางชุดจะได้แถลงนโยบายการศึกษาไว้ เช่น ในช่วงที่ 1 คือ ชุดที่ 1 ว่าจะต้องให้การศึกษอย่างเต็มที่แก่ราษฎร แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้ว ก็มีได้ระบุประเด็นใดทางการศึกษาโดยเฉพาะเลย นอกจากนี้ในช่วงที่ 3 คือ รัฐบาลชุดที่ 13 กล่าวว่าจะปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไปให้ดีขึ้น และจะส่งเสริมศีลธรรม สุขภาพอนามัยของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งนโยบายนี้ก็ได้กล่าวถึงประเด็นใดทางการศึกษาอย่างชัดเจนนัก นอกจากนี้เรื่องนักเรียนเพียงเรื่องเดียว ถ้ามองในภาพรวมก็เห็นได้ว่าช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่เปลี่ยนรัฐบาลบ่อยมาก และก็เป็นช่วงที่รัฐบาลมิได้กล่าวถึงประเด็นใดทางการศึกษาอย่างชัดเจนเหมือนกับช่วงอื่น ๆ ช่วงที่ 2 ซึ่งมีรัฐบาลบริหารประเทศเพียง 2 ชุด ซึ่งน้อยกว่าช่วงอื่น ๆ แต่นโยบายการศึกษาของรัฐบาลในช่วงนี้มีการแจกแจงประเด็นต่าง ๆ ของการศึกษาไว้อย่างชัดเจนกว่าช่วงอื่น และช่วงที่ 5 รัฐบาลที่ขึ้นมาบริหารประเทศในช่วงนี้ กล่าวถึงนโยบายการศึกษาไว้ทุกชุด กล่าวได้ว่า เป็นช่วงเดียวของการวิจัยครั้งนี้ แต่กระนั้นก็ตามรัฐบาลชุดที่ 27 ก็มีได้กล่าวถึงรายละเอียดของการศึกษาแต่ละประเด็น เพียงแต่กล่าวว่าส่งเสริมการศึกษาในทางปริมาณและคุณภาพ จะวาง

รากฐานให้ประชาชนมีพื้นความรู้สูงขึ้น สามารถประกอบอาชีพได้ มีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดี
ซึ่งเป็นเพียงการกล่าวถึงการศึกษาอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น

หากพิจารณาต่อไปถึงกระทู้ถามที่เกี่ยวกับการศึกษาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำไปถาม
รัฐบาลในแต่ละปี เพื่อเปรียบเทียบกันว่าประเด็นใดมีสาเหตุของการถามมาจากนโยบายของ
รัฐบาล หรือมาจากสภาพปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละช่วง สามารถพิจารณาได้จาก
ตารางต่อไปนี้

จากตารางแสดงจำนวนกระทรวงที่เกี่ยวกับการศึกษาในแต่ละปีระหว่าง พ.ศ.

2475-2516 โดยจำแนกตามประเด็นต่าง ๆ ของการศึกษาซึ่งมีทั้งหมด 532 กระทรวง สรุปได้ว่า

1. ระดับของการศึกษา มี 4 ระดับ การมัธยมศึกษามีกระทรวงมากที่สุดถึง 66 กระทรวง และการอนุบาลศึกษามีกระทรวงน้อยที่สุด คือมีเพียง 3 กระทรวง ส่วนการประถมศึกษา มี 52 กระทรวง และการอุดมศึกษามี 32 กระทรวง

1.1 การอนุบาลศึกษา เริ่มมีกระทรวงเป็นครั้งแรกในช่วงที่ 3 ซึ่งตรงกับนโยบายของรัฐบาลที่กล่าวถึงเป็นครั้งแรกในช่วงนี้ นับว่าสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพราะเห็นได้ชัดว่าเริ่มมีกระทรวงเมื่อเริ่มมีนโยบายกำหนดไว้ แต่กระทรวงยังคงมีต่อในช่วงที่ 4 ทั้ง ๆ ที่นโยบายของรัฐบาลในช่วงที่ 4 มิได้กล่าวถึงเรื่องนี้เลย กล่าวได้ว่าเป็นความสนใจของ ส.ส. เองหรืออาจ เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากการตั้งกระทรวงในช่วงที่ 3 ก็ได้ ส่วนช่วงที่ไม่มีนโยบาย เช่น ในช่วงที่ 1, 2 และ 5 ก็ไม่มีกระทรวงเรื่องนี้

1.2 การประถมศึกษา มีกระทรวงทุกช่วงตั้งแต่ช่วงที่ 1-5 เว้นว่างไปบ้าง ในระยะแรกของช่วงที่ 3 การประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐบาลต้องจัดให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง แต่จำนวนกระทรวงมีน้อยกว่าการมัธยมศึกษาทั้ง ๆ ที่มีนโยบายการศึกษามากกว่า แม้ว่าการศึกษาระดับนี้จะได้ขยายตัวไปก่อนระดับมัธยมศึกษาแล้ว เพราะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2464 อันเป็นปีที่ประกาศใช้ พ.ร.บ.ประถมศึกษาเป็นครั้งแรก แต่จากกระทรวงตามพวายังคงมีนักเรียนจำนวนมากที่เรียนจบประถมศึกษาแล้วไม่มีที่เรียนต่อ ซึ่งหมายถึงที่เรียนต่อระดับมัธยมศึกษานั่นเอง ประเด็นนี้อาจ เป็นสาเหตุให้ ส.ส. ตั้งกระทรวงถึงระดับมัศึกษามากกว่าระดับประถมศึกษาก็ได้ เพราะมีความจำเป็นที่จะต้องขยายการศึกษาให้สูงขึ้น

1.3 การมัธยมศึกษา เริ่มมีกระทรวงตั้งแต่ปีแรกที่เปลี่ยนแปลงการปกครอง และมี ส.ส. ถามถึงทุกช่วงต่อเนื่องกัน เว้นว่างไปบ้างในระยะต้นของช่วงที่ 3 เช่นเดียวกับการประถมศึกษา แต่มีจำนวนกระทรวงมากกว่าการประถมศึกษา กระทรวงส่วนมากตามเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาคยังไม่เพียงพอ และนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาแล้วไม่มีที่เรียนต่อ ซึ่งนโยบายของรัฐบาลก็ต้องการให้ประชาชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น และขยายโรงเรียนออกไปยังต่างจังหวัดให้มากขึ้น อย่างไรก็ตามการมัธยมศึกษาไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นในระยะแรกที่มีการสร้างโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าเรียนอย่างทั่วถึงนั้น รัฐบาลจึงดำเนินการ

สร้างโรงเรียนระดับประถมศึกษา ก่อน เมื่อประชาชนได้รับการศึกษาระดับ เบื้องต้นนี้พอสมควร แล้ว จึงขยายระดับสูงขึ้นไปตามลำดับ

1.4 การอุดมศึกษา มีกระทู้ถามทั้ง 5 ช่วงเหมือนการประถมศึกษาและการมัธยมศึกษา แต่มีจำนวนกระทู้ถามน้อยกว่าการศึกษา 2 ระดับนี้ทั้ง ๆ ที่มีนโยบายการศึกษาที่กล่าวถึงการศึกษาระดับนี้มากกว่า กระทู้ถามเกี่ยวกับเรื่องนี้ส่วนมากถามถึงสาขาที่เปิดสอนว่ายังมีน้อยและจำนวนนักเรียนที่ต้องการเข้าเรียนมีมากกว่าจำนวนที่มหาวิทยาลัยจะรับได้อีก ทั้งสถาบันอุดมศึกษาในขณะนั้น ยังมีน้อยและยังอยู่ในกรุงเทพทั้งสิ้น ปัญหาเหล่านี้รัฐบาลทราบและดำริจะดำเนินการแก้ไขโดยระบุไว้ในนโยบายการศึกษาเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ แต่ในทางปฏิบัติแล้วรัฐบาลยังไม่อาจดำเนินการได้โดยให้เหตุผลว่างงบประมาณมีจำกัด บุคลากรที่เหมาะสมยังมีไม่เพียงพอ ซึ่งจากกระทู้ถามพบว่า การอุดมศึกษาขยายตัวไปอย่างกว้างขวางทั้งในแง่สถาบันที่ตั้งขึ้นใหม่ และในการเปิดสาขาใหม่เพิ่มขึ้นมากมายในช่วงที่ 5

2. ลักษณะหรือประเภทของการศึกษา มี 4 ประเภท การอาชีวศึกษามีกระทู้ถามมากที่สุดถึง 34 กระทู้ และการศึกษาผู้ใหญ่มีกระทู้ถามน้อยที่สุด คือ มี 10 กระทู้ ส่วนการฝึกหัดครูมี 13 กระทู้ การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์มี 24 กระทู้

2.1 การอาชีวศึกษา เริ่มมีกระทู้ถามตั้งแต่ช่วงที่ 1 ถึงช่วงที่ 5 แต่ในช่วงที่ 2 และช่วงต้นของช่วงที่ 3 ขาดหายไประยะหนึ่ง เมื่อพิจารณานโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็สัมพันธ์กับกระทู้ถามคือ เริ่มมีตั้งแต่ช่วงที่ 1 และขาดหายไปในช่วงต้น ๆ ของช่วงที่ 3 นโยบายการอาชีวศึกษาของรัฐบาลเกือบทุกสมัยระบุไว้ว่าต้องการให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ขยายสาขาด้านนี้ให้กว้างขวางออกไป และสนับสนุนให้ประชาชนหันมาโรงเรียนการอาชีวศึกษามากขึ้น นับเป็นเรื่องที่มีนโยบายการศึกษามากที่สุด แต่จากกระทู้ถามยังไม่เป็นประเด็นที่มี ส.ส. ถามมากที่สุดในเรื่องนี้ อาจเป็นเพราะค่านิยมของคนไม่นิยมเรียนด้านนี้ และรัฐบาลก็ไม่สามารถขยายระดับการศึกษาด้านนี้ให้สูงขึ้น ทัดเทียมกับสายสามัญจึงไม่เป็นมูลเหตุจูงใจให้คนนิยมเรียน

2.2 การฝึกหัดครู เริ่มมีกระทู้ถามเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นครั้งแรกในช่วงที่ 3 และมีมากในช่วงที่ 4 ส่วนช่วงที่ 1, 2 และ 5 ไม่มีเรื่องนี้ แม้ว่าเรื่องนี้จะมิระบุไว้ในนโยบายการศึกษาของรัฐบาลมากตั้งแต่ช่วงที่ 1 และมีต่อเนื่องมาทุกช่วงก็ตาม แต่ส่วนมาก ส.ส. มัก

ถามเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ประกอบอาชีพครูอยู่แล้ว ไม่ได้ถามเรื่องการผลิตครูหรือการเรียนการสอนของครู กล่าวได้ว่า ส.ส. ให้ความสนใจในเรื่องนี้น้อยกว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวครู ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องของครู ดังนั้นเรื่องนี้จึงมีกระทู้ถามไม่สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและทั้ง ๆ ที่มี ส.ส. มาจากอาชีพครูด้วย แต่ก็ไม่ถามเรื่องการฝึกหัดครูเท่าที่ควร

2.3 การศึกษาผู้ใหญ่ เริ่มมีกระทู้ถามมาตั้งแต่ช่วงที่ 1 ขาดหายไปบ้างในตอนต้นของช่วงที่ 4 และไม่มีกระทู้ถามเรื่องนี้เลยในช่วงที่ 5 เมื่อพิจารณานโยบายการศึกษาในเรื่องนี้ประกอบกัน ปรากฏว่ารัฐบาลได้กล่าวถึงนโยบายการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ตั้งแต่ช่วงที่ 1 ว่างเว้นไปบางตอนในช่วงที่ 4 และไม่มีระบุไว้ในนโยบายการศึกษาเลยในช่วงที่ 5 เช่นเดียวกัน จึงนับว่ามีความสอดคล้องกันแต่เป็นที่น่าสังเกตว่าทำไมไม่มีระบุไว้ในนโยบายของรัฐบาลในช่วงที่ 5 ทั้ง ๆ ที่การศึกษาผู้ใหญ่ก็พัฒนาและได้รับความนิยมนจากประชาชนมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน

2.4 การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ เรื่องนี้มีกระทู้ถามมาตั้งแต่ช่วงที่ 1 และมีต่อเนื่องมาเรื่อยจนถึงช่วงที่ 5 เว้นระยะไปในช่วงที่ 3 เมื่อพิจารณานโยบายการศึกษาของรัฐบาล ปรากฏว่ารัฐบาลไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้เลย นับว่าเรื่องนี้ไม่ได้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา ดังนั้นกล่าวได้ว่าเป็นความสนใจของ ส.ส. เอง ซึ่งอาจพบเห็นปัญหาและนำมาถามในสภา รัฐบาลก็รับทราบและแก้ไขปัญหานี้มาโดยตลอด มีการตั้งโรงเรียนโดยเฉพาะขึ้น และวิชาการด้านนี้ก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ นับว่าเป็นเรื่องเดียวที่ไม่มีนโยบายแต่มีกระทู้ถามอย่างสม่ำเสมอ

3. บุคลากรทางการศึกษา มี 2 ส่วน เรื่องของครู ซึ่งรวมถึงผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ สารวัตรศึกษา ผู้ตรวจการศึกษา ฯลฯ ทั้งหมดมีกระทู้ถามทั้งสิ้น 141 กระทู้ ส่วนเรื่องของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยเรื่องวินัย ความประพฤติและสวัสดิการของนักเรียนโดยเฉพาะมีกระทู้ถามเพียง 15 กระทู้

3.1 ครู ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ เรื่องนี้มีกระทู้ถามทุกช่วงต่อเนื่องกันทั้ง 5 ช่วง และมีจำนวนกระทู้ถามมากกว่าทุกเรื่องทุกประเด็น เมื่อพิจารณาจากนโยบายการศึกษา ก็มีระบุไว้ทุกช่วง เช่นเดียวกัน แต่รัฐบาลบางชุดก็มิได้กล่าวถึงเรื่องนี้ ซึ่งต่างกับการตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. ที่ถามถึงเรื่องนี้ต่อเนื่องติดกันแทบทุกปี มีเว้นไปเพียง 3 ปีเท่านั้น เรื่องที่ ส.ส. นำไปถามเป็นเรื่องเงินเดือน สวัสดิการของครูมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องการ

ส่งเสริมวิทยฐานะของครู การบรรจุและโอนย้ายครู และพฤติกรรมความประพฤติของครู รวมทั้งผู้บริหารการศึกษา ผู้ตรวจการศึกษา สารวัตรศึกษา ด้วย รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ครูมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะครูประจำบาลในท้องที่ห่างไกล ได้ปรับปรุงอัตราเงินเดือนและเพิ่มสวัสดิการให้ตามที่มี ส.ส. ถ้ามามากสมัยแต่ก็ยังคงมีกระชูดถามอยู่อย่างต่อเนื่องกัน กล่าวได้ว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ ส.ส. ให้ความสนใจถามมากที่สุดทุกครั้งที่ทำการวิจัยครั้งนี้ อาจให้ข้อสังเกตได้ว่ามี ส.ส. ที่มาจากอาชีพครูด้วยจำนวนหนึ่ง จึงสนใจในความก้าวหน้าของวิชาชีพและความมั่นคงในหน้าที่การงาน

3.2 นักเรียน เรื่องนี้มี ส.ส. ถามถึงตั้งแต่ช่วงที่ 1 เว้นว่างไปในช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ตอนต้น ในช่วงที่ 4 มี ส.ส.ถามถึงบ้าง และก็ว่างเว้นไปอีกในตอนต้นของช่วงที่ 5 เมื่อพิจารณานโยบายของรัฐบาลปรากฏว่ากล่าวถึงเรื่องนี้บ่อย ในช่วงที่ 1 ตอนต้นมิได้กล่าวถึง และในช่วงที่ 4 ก็มีได้กล่าวถึงเรื่องนี้เลย เรื่องส่วนมาก ส.ส. ถามถึงพฤติกรรมหรือความประพฤติของนักเรียนที่ประพฤติดัวไม่เหมาะสม เรื่องนี้เป็นเรื่องวินัยของนักเรียนกับอีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องสวัสดิการของนักเรียน ได้แก่ การเบิกค่าเล่าเรียนของบุตรข้าราชการ การยกเว้นค่าเล่าเรียนแก่ผู้มีรายได้น้อยและมีบุตรหลายคน รวมทั้งการลดค่าโดยสารพาหนะเดินทางกลับไปเยี่ยมภูมิลำเนาของนักเรียนต่างจังหวัด การถ่ายรูปติดบัตรและการออกหนังสือรับรองการศึกษา เป็นต้น ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นระเบียบของทางราชการอยู่แล้ว

4. การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการและสภาพแวดล้อม มี 3 เรื่อง เรื่องหลักสูตร แบบเรียนและอุปกรณ์การเรียน มีกระชูดถามมากที่สุดคือ 38 กระชูด และเรื่องอาคารสถานที่ มีเพียง 1 กระชูด ส่วนพลศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตรมี 6 กระชูด

4.1 หลักสูตร แบบเรียนและอุปกรณ์การเรียน เรื่องนี้มีกระชูดถามทั้ง 5 ช่วง และมีจำนวนมากทุกช่วงด้วย เมื่อพิจารณาจากนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็มีระบุไว้ทุกช่วงเช่นเดียวกัน จากกระชูดถามเกี่ยวกับเรื่องนี้ส่วนมากจะเป็นเรื่องตำราเรียนขาดแคลน ออกจำหน่ายล่าช้า เนื้อหาเก่าไม่เหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งเรื่องนี้เห็นได้ชัดในช่วงที่ 1 ว่า เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่เหตุการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนไป ตำราเรียนก็ต้องปรับปรุงให้เหมาะสมขึ้น ส่วนในช่วงที่ 2 และ 3 ประเทศตกอยู่ในสภาวะสงครามจึงประสบปัญหาตำราเรียนขาดแคลน อุปกรณ์การเรียนมีไม่เพียงพอแม้แต่กระดาษสำหรับจัดพิมพ์ก็มีราคาสูงขึ้นเป็นต้น เรื่องนี้รัฐบาลก็ถือเป็นปัญหาใหม่ที่ต้อง

รับแก้ไข ซึ่งจากกระทู้ถามพบว่าในช่วงที่ 4-5 รัฐบาลพยายามส่งเสริมให้นักเรียนไทยที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ เมื่อกลับมาแล้วให้เขียนตำราเผยแพร่ความรู้ที่ทันสมัย เพื่อกระจายความรู้ให้แพร่หลายออกไปและเป็นการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการด้วย ส่วนเรื่องการจัดพิมพ์รัฐบาลได้ติดต่อสำนักพิมพ์เอกชนเป็นแหล่งในการจัดพิมพ์เผยแพร่ตำรา เพื่อทดแทนโรงพิมพ์ของรัฐบาลซึ่งมีน้อย และไม่อาจจัดพิมพ์ตำราได้ทันตามกำหนด

4.2 การพลศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เริ่มมีกระทู้ถามตั้งแต่วันที่ 1 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีจำนวนกระทู้ถามน้อยในทุก ๆ ช่วง และช่วงที่ 5 ก็ไม่มีกระทู้ถามเกี่ยวกับเรื่องนี้ เมื่อพิจารณานโยบายของรัฐบาลก็มีกล่าวถึงไว้น้อย โดยเฉพาะช่วงที่ 3, 4 และ 5 กล่าวถึงไว้เพียงช่วงละ 1 รัฐบาลเท่านั้น ช่วงที่ 1 และ 2 กล่าวถึงไว้พอสมควร โดยเฉพาะในช่วงที่ 2 รัฐบาลทุกชุดกล่าวถึงเรื่องนี้ การที่มีกระทู้ถามในเรื่องนี้น้อยในความเห็นของผู้วิจัยไม่คิดว่า ส.ส. ไม่เห็นความสำคัญ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องปลีกย่อยของการศึกษา เมื่อเทียบกับเรื่องระดับของการศึกษาแต่ละระดับ หรือบุคลากรที่สำคัญของการศึกษา คือ ครู นักเรียน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่กว่า แต่จากกระทู้ถามทำให้ทราบว่ารัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการพลศึกษานอกโรงเรียน คือ ให้เป็นกีฬาประชาชน มีการแข่งขันระหว่างโรงเรียน ระหว่างจังหวัด และระหว่างภาคด้วย เพื่อต้องการให้กีฬาเป็นสื่อในการปลูกฝังคุณธรรมและลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์

4.3 อาคารสถานที่ มีกระทู้ถามเพียง 1 กระทู้ ทั้ง ๆ ที่พิจารณาจากนโยบายของรัฐบาลแล้วพบว่า รัฐบาลแถลงนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ตั้งแต่ปลายช่วงที่ 3 ว่าจะปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เหมาะสมและให้เพียงพอแก่จำนวนนักเรียน ซึ่งนโยบายนี้มีได้ระบุสถานศึกษาระดับใดหรือประเภทใดอย่างชัดเจน เป็นการกล่าวกว้าง ๆ โดยทั่วไป และจากกระทู้ถามก็พบว่า มี ส.ส. ถามเรื่องนี้ โดยมิได้ระบุระดับการศึกษาเพียงกระทู้เดียว แต่จากการวิจัยพบว่าปัญหาเรื่องอาคารสถานที่ เช่น ยังมีไม่เพียงพอทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา อีกทั้งสภาพของอาคารสถานที่ของโรงเรียนประชาบาลหลายแห่งไม่เหมาะสมกับการใช้เป็นสถานที่เรียน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในต่างจังหวัดยังไม่มี ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่ ส.ส. ถามกันมากแต่ระบุระดับการศึกษาไว้ชัดเจน จึงจัดไว้ในหัวข้อตามระดับการศึกษานั้น ๆ แต่ที่มิได้ระบุระดับการศึกษามีเพียงเรื่องเดียว การปรับปรุง

สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ให้เหมาะสมนั้น เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็น การ เอื้ออำนวยให้วิชาการก้าวหน้าขึ้นด้วย

5. การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา มี 3 เรื่องสถานศึกษาเอกชน (โรงเรียน ราษฎร์) มากที่สุด คือ 38 กระฐู เรื่องงบประมาณและการวางแผนการศึกษา มี 18 กระฐู เรื่องความช่วยเหลือกับต่างประเทศและนักเรียนไทยในต่างประเทศ มี 23 กระฐู

5.1 งบประมาณและการวางแผนการศึกษา เรื่องนี้มีกระฐูถามตั้งแต่ช่วงที่ 1 เว้นช่วงที่ 3 เพียงช่วงเดียว แล้วมีต่อมาจนถึงช่วงที่ 5 เมื่อพิจารณาจากนโยบายการศึกษา พบว่ากล่าวถึงเรื่องนี้้น้อยมาก ช่วงที่ 3 มีรัฐบาล เพียง 2 ชุด และช่วงที่ 5 มีรัฐบาล 3 ชุดที่ กล่าวถึงนโยบายด้านนี้ในระยะแรก ๆ รัฐบาลมิได้กล่าวถึงเรื่องนี้เลย ทั้ง ๆ ที่มี ส.ส. ถามถึง การขยายการศึกษาในระดับต่าง ๆ หรือเพิ่มเงินเดือน สวัสดิการให้แก่ครู หรือเรื่องใดก็ตาม ที่ต้อง ใช้เงิน รัฐบาลมักตอบว่ายังไม่อาจดำเนินการได้หรือดำเนินการได้อย่างค่อย เป็นค่อย ไป ตามกำลังงบประมาณ หรือมิฉะนั้นก็ตอบตรง ๆ ว่ามีงบประมาณจำกัด งบประมาณไม่พอ เป็นต้น แต่รัฐบาลในระยะแรก ๆ ก็มีใครระบุนเรื่องนี้ไว้ในนโยบายให้ชัดเจนเลยว่าจะจัดสรรงบประมาณ หรือจะวางแผนการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางใด เพิ่งจะมีในช่วงหลังคือ ช่วงที่ 5 ที่เร่งรัด พัฒนาประเทศทุกด้าน มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแล้ว รัฐบาลจึงได้วางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ไปด้วย

5.2 สถานศึกษาเอกชน เริ่มมีกระฐูถามตั้งแต่ช่วงที่ 1 จนถึงช่วงที่ 5 และเมื่อพิจารณา นโยบายการศึกษาของรัฐบาลก็มี เรื่องนี้อยู่ด้วยทุกช่วงเหมือนกัน การสนับสนุน ให้เอกชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชาติ เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและช่วยรัฐบาล จัดการศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึงมากยิ่งขึ้น จึงเป็นการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษาทางหนึ่ง แต่รัฐบาลก็ต้องควบคุม ดูแล มีมาตรการตรวจตราการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานตามหลักสูตร ของกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ ส่งเสริมสวัสดิการและความก้าวหน้าของครูให้ เท่าเทียมกับ ครูโรงเรียนรัฐบาล ปัญหาของโรงเรียนราษฎร์จากกระฐูถามพบว่าโรงเรียนราษฎร์ขนาดเล็ก มักประสบปัญหาขาดทุนเมื่อมีความผันผวนทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งโรงเรียน ราษฎร์ของชาวต่างชาติด้วย แต่โรงเรียนราษฎร์ขนาดใหญ่ เก้าแก่ และได้รับความนิยมาจาก ประชาชน มักไม่ประสบปัญหานี้ สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ แต่ก็พบว่าโรงเรียนราษฎร์

มักขอขึ้นค่าเล่าเรียนอยู่เสมอ เพราะยังได้เงินช่วยเหลือจากรัฐบาลน้อย และไม่มีรายได้ทางอื่น แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลยังคงสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียนราษฎร์มาโดยตลอด

5.3 ความช่วยเหลือ ร่วมมือจากต่างประเทศและนักเรียนไทยในต่างประเทศ

เรื่องนี้มี 2 ประเด็นคือ เรื่องความช่วยเหลือ ร่วมมือกับต่างประเทศในด้านการศึกษา และ เรื่องนักเรียนไทยในต่างประเทศ ซึ่งในช่วงที่ 1 และ 2 มักเป็นเรื่องนักเรียนไทยในต่างประเทศ เป็นส่วนมากที่เป็น เช่นนี้อาจ เป็น เพราะมีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศมาก่อนที่จะเปลี่ยนแปลง การปกครองแล้ว และเป็นความหวังว่าบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการกลับมาพัฒนาประเทศแต่ในช่วงสงคราม ประสบปัญหาเรื่องการส่งไปเรียน การเดินทางกลับ เนื่องจากการคมนาคมและเหตุผลทางการเมือง จึงขาดหายไปในช่วงที่ 3 แต่ภายหลังสงครามสงบ ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ จึงได้รับความช่วยเหลือ ร่วมมือกันทางการศึกษามากขึ้น ส่วนการส่งนักเรียนไปเรียนต่างประเทศยังคงมีอยู่ และเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับการช่วยเหลือจากต่างประเทศด้วย เพราะมีทุนจากต่างประเทศเข้ามามากมาย และได้จัดสรรไปให้กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

ข้อที่น่าสังเกตในเรื่องนี้คือ นโยบายการศึกษาของรัฐบาลมิได้กล่าวถึงเรื่องนี้เลย ทั้ง ๆ ที่ในทางปฏิบัติมีเรื่องนี้อยู่ด้วย และหลังสงครามคือ ช่วงที่ 3 เป็นต้นไป เป็นช่วงที่มีการติดต่อกับต่างประเทศมาก แต่ปรากฏว่าไม่มีกระทู้ถามเกี่ยวกับเรื่องนี้เลย มีถามในตอนปลายของช่วงที่ 4 อีกเพียงระยะหนึ่งเท่านั้น และในช่วงที่ 5 ก็ไม่มีเลย เรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสนใจของ ส.ส. ที่นำมาถามเพราะไม่มีระบุไว้ในนโยบาย

6. การศึกษาอื่น ๆ ในหมวดนี้ไม่มีระบุไว้ในนโยบายการศึกษาดังแต่อดีตมา และไม่สามารถจัดลงในหมวดใดได้ จึงได้รวบรวมเป็นเรื่องการศึกษาอื่น ๆ ซึ่งจากกระทู้ถามมีอยู่ 7 เรื่อง แต่ละเรื่องมีจำนวนไม่มากนัก และกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละช่วงที่ ส.ส. นำไปถาม เป็นปัญหาในขณะนั้น ดังเช่นเรื่องต่อไปนี้

6.1 การทรงพระอักษรของ ร.8 มีกระทู้ถามเพียง 1 กระทู้ในช่วงที่ 1 เท่านั้น ซึ่งขณะนั้นเป็นรัชสมัยของพระองค์ท่าน แต่พระองค์ยังทรงศึกษาอยู่ต่างประเทศ พลกนิกรจึงสนใจในการทรงพระอักษรของพระองค์ตลอดจนกำหนดเวลาในการเสด็จนิวัติสู่

พระนคร จึงมี ส.ส. ถามถึง เรื่องนี้โดยละเอียด แสดงถึงว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงผูกพันกับประชาชน เสมอมา

6.2 การทำพจนานุกรมฉบับใหม่ มีกระทู้ถามเพียง 1 กระทู้ในช่วงที่ 2 เรื่องนี้เป็นผลมาจากการปรับปรุงตัวอักษรไทยในช่วงรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม สมัยแรก ดังนั้นจึงต้องจัดทำพจนานุกรมใหม่ โดยใช้ตัวสะกดแบบใหม่ที่เปลี่ยนไปแต่เรื่องนี้ก็มีได้ทำงานสำเร็จออกมา เป็นรูปเล่ม

6.3 การปรับปรุงตัวอักษรไทย มีกระทู้ถาม 3 กระทู้ในช่วงที่ 2 เพียงช่วงเดียว เรื่องนี้เป็นผลมาจากการประกาศใช้รัฐนิยมของรัฐบาลในขณะนั้น มี ส.ส. หลายคน ถามถึงและคัดค้านไม่เห็นด้วยกับเรื่องนี้ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์กันมากว่าเป็นภาษาวิบัติ ผิดกับความเคยชินในการใช้ภาษาไทยแต่เดิมมา แต่รัฐบาลชี้แจงถึงความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงภาษาใหม่ และใช้ภาษาแบบนี้อยู่เพียงระยะหนึ่ง (พ.ศ. 2485-2487) ก็ยกเลิกไป

6.4 การตีความประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย มีกระทู้ถาม 3 กระทู้ในช่วงที่ 2 เช่นเดียวกัน เรื่องนี้ก็มีสาเหตุมาจากการเน้นความมีเอกลักษณ์ของชาติ ปลุกฝังความรู้สึกและกระตุ้นให้เห็นว่าบรรพบุรุษของไทยมีความสามัคคี เสียสละเพื่อชาติ ซึ่งสถานการณ์ขณะนั้นจะสอดคล้องกับเรื่องนี้ เพราะอยู่ในระหว่างสงคราม รัฐบาลต้องการปลุกใจให้รักชาติ จึงพิจารณาศึกษา ตีความประวัติศาสตร์ วรรณคดี หยิบยกออกมาเป็นตัวอย่างสอนประชาชนให้ยึดถือเป็นแบบอย่างในเรื่องของความรักชาติ

6.5 การศึกษาของสตรี มีกระทู้ถาม 3 กระทู้ในช่วงที่ 2 เช่นกัน ความจริงเรื่องนี้มิระบู่ไว้ในแผนการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2479 ด้วย เนื่องจากสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้หญิงมีโอกาสเข้าเรียนหนังสือน้อยกว่าผู้ชาย เป็นเพราะค่านิยมของสังคม แต่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน เพราะถือว่าเป็นพลเมืองของชาติเช่นกัน ยิ่งกว่านั้นในช่วงที่ 2 รัฐบาลมีนโยบายยกสถานภาพของผู้หญิงให้สูงขึ้น เน้นบทบาทสตรีว่ามีความสำคัญต่อชาติไม่แพ้ผู้ชาย ดังนั้นวิชาชีพเฉพาะของผู้หญิง ได้แก่ การเรือน การช่างสตรี และการพยาบาล ฯลฯ ซึ่งขณะนั้นมีเปิดสอนเพียงระดับต้นเท่านั้น รัฐบาลจึงขยายสาขาและยกระดับการศึกษาในแขนงเหล่านี้ให้สูงขึ้น ก้าวหน้าขึ้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการยกระดับการศึกษาวิชาชีพของสตรีโดยเฉพาะให้สูงขึ้น

และพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้

6.6 ครูสภา เรื่องนี้มีกระทู้ถาม 5 กระทู้ในช่วงที่ 3 และ 4 อันที่จริงเรื่องนี้ น่าจะเกี่ยวข้องกับ เรื่องครู เพราะครูสภาทำหน้าที่ปกป้อง รักษาสิทธิประโยชน์อันพึงได้ของครู รวมทั้งส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครู แต่จากกระทู้ถามเป็นการถามถึงการจัดตั้งครูสภา การดำเนินงาน การบริหารงาน และวิธีการส่งเสริมวิชาชีพครู เป็นส่วนมาก เรื่องนี้จึงเป็นการถามถึงตัวองค์กรครูสภามากกว่าตัวครู ครูสภาเริ่มตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นช่วงที่ 3 ดังนั้นจึงเริ่มมีกระทู้ถามเป็นครั้งแรกในช่วงที่ 3 และมีต่อไปถึงช่วงที่ 4 แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่าทำไมหลังจากนี้จึงไม่มีกระทู้ถามอีก ทั้ง ๆ ที่ครูสภาก็ยังคงดำเนินงานมาถึงปัจจุบัน

6.7 การผลิตพยาบาล เรื่องนี้มีกระทู้ถามเพียง 2 กระทู้ในช่วงที่ 4 การผลิตพยาบาลนี้ไม่ได้มีระบุไว้ในนโยบายการศึกษาของรัฐบาล แต่ไปมีอยู่ในนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งรับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรง กระทรวงศึกษาธิการยังไม่มีส่วนในการผลิตหรือจัดการศึกษาด้านนี้จากข้อมูลที่ได้รับมามีเรื่องนี้น้อยมาก มีปรากฏอยู่ช่วงเดียว แล้วไม่มีอีกเลย กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องเฉพาะด้าน ส่วนกระทู้ถามก็ถามเกี่ยวกับการผลิตพยาบาลว่า ยังมีสถาบันการผลิตน้อย และยังผลิตได้น้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ เมื่อรัฐบาลตอบว่ามีนโยบายขยายสถาบันการผลิตพยาบาลให้กว้างขวางขึ้น และสามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ จากนั้นก็ไม่มีกระทู้ถามเรื่องนี้เลย

นโยบายการศึกษากับการตั้งกระทู้ถาม

จากตารางการจำแนกนโยบายการศึกษา และตารางจำแนกกระทู้ถาม แสดงให้เห็นว่า การตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. นั้นมีปัจจัยหรือสาเหตุมาจากนโยบายการศึกษาของรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากนโยบายเป็นหลักการหรือแนวทางในการปฏิบัติ ส่วน ส.ส. ก็มีหน้าที่ติดตามดูแลการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้เป็นไปตามที่แถลงนโยบายไว้ แต่ในทางปฏิบัติก็เห็นได้ว่านโยบายการศึกษาของรัฐบาลบางชุด เช่น ชุดที่ 1, 13, 15, 16, 17, 19, 21, 24, 25, 26, 27, 29 และ 30 เหล่านี้มีได้แถลงรายละเอียดของนโยบายการศึกษาอย่างชัดเจนนักสำหรับบางเรื่อง เช่น เรื่องการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ ก็ไม่มีรัฐบาลชุดใดแถลงเรื่องนี้ไว้ในนโยบายการศึกษาเลย แต่ก็มีการตั้งกระทู้ถามทุกปี และรัฐบาลก็ตอบกระทู้ถามเหล่านี้

รวมทั้งดำเนินการในเรื่องนี้ด้วยมิได้ตอบปฏิเสธไป แต่จะเห็นว่าบางเรื่อง เช่น การขยายมหาวิทยาลัยไปยังส่วนภูมิภาค การสร้างโรงเรียนมัธยมเพิ่มขึ้นในต่างจังหวัด การบรรจุครูให้เพียงพอแก่นักเรียน ฯลฯ เรื่องเหล่านี้รัฐบาลแถลงนโยบายไว้ แต่เมื่อมี ส.ส. ถามถึงการปฏิบัติงานเหล่านี้ให้ เป็นไปตามที่แถลงไว้ รัฐบาลกลับตอบว่ายังไม่สามารถทำได้ทันทีทันใดเพราะมีความจำกัดเรื่องงบประมาณ กำลังคน เป็นต้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าแม้รัฐบาลจะได้แถลงนโยบายไว้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีข้อจำกัดไม่สามารถทำได้ตามที่แถลงนโยบายไว้

สภาพพื้นฐานการศึกษากับการตั้งกระทู้ถาม

แม้ว่านโยบายจะเป็นปัจจัยสำคัญในการนำไปตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. แต่สภาพพื้นฐานของการศึกษาอันได้แก่ สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก็เป็นปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่ ส.ส. นำไปตั้งกระทู้ถามในสภาด้วย แม้ว่าเรื่องนี้ไม่ได้ระบุไว้ในนโยบายและอาจเป็นเรื่องที่รัฐบาลไม่ได้เตรียมไว้ว่าจะทำแต่ก็เป็นสภาพที่ ส.ส. พบเห็นหรือเป็นสภาพที่เกิดขึ้นโดยไม้อาจเตรียมการล่วงหน้าได้ เช่น การประกาศใช้รัฐนิยมของรัฐบาลในช่วงที่ 2 หรือในช่วงอื่น ๆ ก็มี เรื่องสภาพของโรงเรียนซึ่งไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดครูขาดโถม เสียหายเพราะภัยธรรมชาติ เรื่องเหล่านี้ ส.ส. ก็นำไปถามในสภาให้รัฐบาลทราบและหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

จากกระทู้ถามพบว่า ในช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่มีการนำสภาพพื้นฐานไปตั้งเป็นกระทู้ถามมากกว่าช่วงอื่น ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะนอกเหนือไปจากการประกาศใช้รัฐนิยมแล้ว ผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้สภาพการเมืองผันผวน สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ ส.ส. นำเรื่องเหล่านี้ไปตั้งเป็นกระทู้ถาม เพราะมีผลต่อการศึกษาโดยตรง ได้แก่ เรื่องนักเรียนต้องหยุดเรียนบ่อย สภาพของโรงเรียนเสียหาย อุปกรณ์การเรียน หนังสือแบบเรียนมีไม่พอจำหน่าย ขาดแคลนและมีราคาสูง ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ก็เป็นปัญหาต่อเนื่องไปจนถึงช่วงที่ 3 ด้วย ในช่วงที่ 4 ก็มีเรื่องการติดต่อกับต่างประเทศ แม้จะเป็นนโยบายทางการเมืองในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐบาลมิได้มีนโยบายทำเพื่อการศึกษาโดยตรง แต่ผลจากการ เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค องค์การอื่น ๆ ด้วยนั้น สิ่งเหล่านี้ก็มีผลมาถึงการศึกษาไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความร่วมมือ

ช่วยเหลือปรับปรุงการศึกษา การให้ทุนการศึกษาหรือการวางแผนพัฒนาการศึกษาโดยใช้วิทยาการสมัยใหม่ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็เห็นได้ว่ามี ส.ส. นำไปตั้งเป็นกระทู้ถามรัฐบาลในประเด็นของการศึกษาด้วยเหมือนกัน และในช่วงที่ 5 เห็นได้ชัดว่าสภาพการณ์ทางการเมืองมีผลต่อการตั้งกระทู้ถาม คือ ระหว่าง พ.ศ. 2502 ถึง 2511 เป็นระยะที่รัฐบาลประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร ในระยะนี้ก็ไม่มีกระทู้ถามในสภาเลย รวมทั้งในช่วง พ.ศ. 2515-2516 ด้วย ดังนั้นสภาพพื้นฐานการศึกษาจึง เป็นเรื่องที่สามารถนำไปตั้งกระทู้ถามได้แม้จะน้อยกว่านโยบายก็ตาม

สภาพพื้นฐานการศึกษากับการกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐบาล

เมื่อพิจารณาการตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. ก็สามารรถเห็นได้ว่ามีปัจจัยหรือสาเหตุที่นำไปตั้งกระทู้ถามได้ คือ นโยบายการศึกษา และสภาพพื้นฐานของการศึกษา จากการวิจัยพบว่า นโยบายการศึกษา เป็นสาเหตุหลักที่ ส.ส. นำไปตั้งกระทู้ถามมากกว่าสภาพพื้นฐานของการศึกษา ทั้งนี้เพราะนโยบายการศึกษาเป็นสิ่งที่รัฐบาลระบุไว้แน่นอนชัดเจน และ ส.ส. ก็มีหน้าที่ติดตามการปฏิบัติงานของรัฐบาลในส่วนนี้ สำหรับสภาพพื้นฐานของการศึกษาหรือสภาพที่พบเห็นแล้วนำไปตั้งกระทู้ถามนั้นเป็นส่วนเสริม เพราะไม่มีนโยบายกำหนดไว้เป็นหลักการแต่ชัดและบางเรื่องไม่อาจคาดการณ่วงหน้าได้ เพราะ เป็นสภาพการณ์ปัจจุบันทันด่วน หรือเป็น เรื่องที่ ส.ส. แต่ละคนสนใจถามเอง

แต่หากพิจารณาให้กว้างออกไป จะเห็นได้ว่าสภาพพื้นฐานของการศึกษา ได้แก่ สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการศึกษา มาก กล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลแต่ละช่วง จะเห็นได้จากกระทู้ถาม เช่น เรื่องสภาพของโรงเรียนที่ชำรุดทรุดโทรมไม่เหมาะสมแก่การเรียนการสอน หรือจำนวนครูมีไม่เพียงพอสอน ไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน เรื่องเหล่านี้แม้จะเป็นสภาพที่ ส.ส. ไปพบเห็นแล้วนำมาตั้งกระทู้ถามรัฐบาล แต่รัฐบาลบางชุดก็ได้กำหนดเรื่องเหล่านี้ไว้ในนโยบายการศึกษาด้วยเหมือนกัน เช่น จะปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เหมาะสม หรือจะบรรจุครูให้พอเหมาะแก่การสอนนักเรียน เป็นต้น สภาพการณ์ที่ ส.ส. ไปพบเห็นแล้วนำมาถามรัฐบาลก็มีส่วนให้รัฐบาลรับทราบ และนำมากำหนดเป็นนโยบายใช้เป็นแนวในการปฏิบัติต่อไป ดังนั้นนโยบาย

การศึกษาของรัฐบาลชุดเดิม อิทธิพลทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ความตั้งใจจริงของผู้นำ รวมทั้งสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ล้วนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐบาลด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่าทั้ง 5 ช่วง ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2516 รวมระยะเวลาโดยประมาณ 40 ปี มีจำนวนกระทู้ถามทั้งสิ้น 532 กระทู้ ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2475-2481) มี 170 กระทู้ หรือประมาณร้อยละ 31.95 ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2482-2487) มี 79 กระทู้ หรือประมาณร้อยละ 14.84 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2488-2491) มี 38 กระทู้ หรือประมาณร้อยละ 7.14 ซึ่งน้อยกว่าช่วงใด ๆ ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2492-2499) มี 191 กระทู้ หรือประมาณร้อยละ 35.90 ซึ่งมากกว่าช่วงใด ๆ และช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2500-2516) มี 54 กระทู้ หรือประมาณร้อยละ 10.15

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะ "สถาบัน" กับการศึกษา

หากพิจารณาสภาผู้แทนราษฎรในฐานะที่เป็นสถาบันการเมือง มีบทบาทในการกำหนดและดำเนินการตั้งกระทรวงทบวงกรมใน เรื่องของการศึกษา พบว่า สภาผู้แทนราษฎรมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นอย่างมาก เริ่มตั้งแต่นโยบายในหลัก 6 ประการของคณะราษฎรที่กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์ออกเสียง เลือกตั้งและผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ต้องจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นอย่างน้อย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีขึ้นได้ก็ต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในประเทศ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าจะมีทุก ๆ 4 ปี แต่ในทางปฏิบัติพบว่ามิได้เป็นไปตามนั้น เพราะมีเหตุผลทางการเมืองหลายประการ เข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวโดยสรุปแล้วมีการเลือกตั้งทั้งสิ้น 12 ครั้ง รวมทั้งการเลือกตั้งทั่วไปและเลือกตั้งซ่อมด้วย แต่ละครั้งก็มีจำนวน ส.ส. เพิ่มขึ้นตามจำนวนสัดส่วนของประชากร มีผู้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งในแต่ละครั้งไม่ถึงร้อยละ 50 ของจำนวนผู้มีสิทธิ์ทั้งหมด และจังหวัดพระนคร (กรุงเทพฯ) ก็ติดอันดับมีผู้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาตามคุณสมบัติของ ส.ส. ที่ตั้งกระทรวงทบวงกรมเกี่ยวกับการศึกษาในระหว่าง พ.ศ. 2475-2516 พบว่า จำแนกตามเพศแล้วมีเพศชายมากกว่าเพศหญิง จำแนกตามสัดส่วนของ ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งในแต่ละปีกับจำนวนที่ถามเกี่ยวกับการศึกษาแล้วพบว่ามีจำนวนน้อยไม่ถึงร้อยละ 50 ของ ส.ส. ในแต่ละปีเลย จำแนกตามภูมิภาคแล้วพบว่า ส.ส. จากจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ความสนใจถามเรื่องการศึกษาทุกจังหวัด ส่วน ส.ส. จากภาคเหนือมี 3 จังหวัดจาก 14 จังหวัด ส.ส. จากภาคใต้ 4 จังหวัดจาก 15 จังหวัด และ ส.ส. จากภาคกลาง 3 จังหวัดจาก 21 จังหวัด ที่มีได้ถามเรื่องการศึกษาตลอด 40 ปีที่ทำการวิจัย ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า มี ส.ส. เพียง 10 จังหวัดจาก 71 จังหวัดในขณะนั้นที่มีได้ถามเรื่องการศึกษา จำแนกตามอายุพบว่า ส.ส. ที่ได้รับการเลือกตั้งมักอยู่ในวัยกลางคน ช่วงอายุที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุดคือ อายุระหว่าง 30-50 ปี จำแนกตามอาชีพแล้วพบว่า ส.ส. ที่ได้รับการเลือกตั้งแต่ละสมัยมีหลายอาชีพกระจายกันไป แต่นักธุรกิจจะได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่ามีครูโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาลอีกจำนวนหนึ่งด้วยที่ได้รับเลือกตั้ง แต่การตั้งกระทรวงทบวงกรมเกี่ยวกับการศึกษามีใช้มีแต่เพียง ส.ส. ที่มีอาชีพครูมาก่อนเท่านั้น ส.ส.

ที่มาจากอาชีพอื่น ได้แก่ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ก็ถามเรื่องการศึกษาด้วยเช่นกัน และจำแนกตามภูมิหลังของการศึกษาพบว่า แม้รัฐบาลจะกำหนดให้ผู้ที่จะเป็น ส.ส. ต้องจบการศึกษาภาคบังคับ เป็นอย่างต่ำ แต่ปรากฏว่าผู้ที่จบการศึกษา เพียงภาคบังคับได้รับเลือกตั้งน้อยที่สุด ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งมากแต่ละสมัยคือ ผู้ที่จบการศึกษาตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรขึ้นไปจนถึงระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยเฉพาะระดับปริญญาตรีได้รับการเลือกตั้งมากที่สุดทุกครั้ง แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ของไทย เป็นผู้มีการศึกษาสูงทุกสมัยมา

สำหรับกระบวนการและการดำเนินการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำได้ในสภาเท่านั้น ขั้นตอนของการถามต้องมีการเปิดสมัยประชุมสภา ก่อน ซึ่งมีทั้งการประชุมสมัยสามัญและวิสามัญ รวมทั้งสิ้น 73 ครั้ง มีกระทู้ถามทั้งสิ้น 532 กระทู้ เป็นกระทู้ถามด่วน 16 กระทู้ และส่วนมาก ส.ส. จะให้รัฐบาลตอบกระทู้ถามของตนในสภา มากกว่าในราชกิจจานุเบกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานซึ่ง เป็นที่ยอมรับจากนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านแล้วว่า การศึกษานั้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจและสังคม และจากนิยามของกระทู้ถามคือ ข้อคำถามที่ ส.ส. นำไปถามรัฐบาลเกี่ยวกับงานในหน้าที่อันมีปัจจัยของการถามมาจากนโยบายของรัฐและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

จากแนวคิดดังกล่าวซึ่งถือได้ว่าเป็นสมมุติฐานของการวิจัยนี้ สามารถทดสอบให้เห็นได้ว่ากระทู้ถามของ ส.ส. แต่ละสมัยก็มีเรื่องเกี่ยวกับนโยบายกับสภาพปัญหา รวมทั้งสภาพพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ล้วนมีผลกระทบต่อการศึกษาในสมัยนั้น ๆ ทั้งสิ้น เรื่องใดที่รัฐบาลมิได้แถลงนโยบายไว้ ก็มักไม่ค่อยมี ส.ส. นำไปถามเท่าที่ควร มักจะถามแต่เรื่องที่มีแถลงไว้ ซึ่งถือได้ว่า ส.ส. เป็นผู้ติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้เป็นไปตามที่กล่าวไว้ นอกจากบางเรื่องที่มีได้ระบุไว้ในคำแถลงนโยบายชัดเจนนัก เช่น เรื่องการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ แต่ก็ยังมี ส.ส. ให้ความสนใจถามถึงอยู่เกือบทุกสมัยมา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความสนใจของ ส.ส. เอง และสภาพพื้นฐานของการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการ

ศึกษาด้วยนั้นในแต่ละสมัยก็มี ส.ส. นำไปถาม เช่นในช่วงที่ 1 หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็มี ส.ส. ถามถึงเรื่องการบรรจุความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในหลักสูตร แบบเรียน จำนวน ผู้จบการศึกษาภาคบังคับเกินกึ่งหนึ่ง และการสร้างโรงเรียนให้ทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนในทุก ท้องที่ได้มีโอกาสเข้าเรียนตาม เกณฑ์บังคับ ในช่วงที่ 2 ประเทศอยู่ในระหว่างสงคราม มีผล ทำให้โรงเรียนต้องปิดทำการสอน และนักเรียนขาดเรียนกันมาก คุณภาพของการศึกษาดกต่ำลง อีกทั้งการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของผู้นำในช่วงนี้ก็มีผลต่อการศึกษาด้วยทั้งสิ้น เช่น นโยบายสร้างชาติ หรือรัฐนิยม ดังที่มี ส.ส. นำไปถามด้วยเช่นกัน ในช่วงที่ 3 หลัง สงครามสงบใหม่ ๆ อาคารสถานที่เสียหายเพราะการโจมตีทางอากาศ วัสดุอุปกรณ์ แบบเรียน ขาดแคลนและมีราคาแพง รัฐบาลต้องบูรณะ พื้นฟูประเทศหลาย ๆ ด้าน พร้อม ๆ กัน การศึกษา จึงได้รับงบประมาณน้อยลง ในช่วงที่ 4 เป็นช่วงฟื้นฟู บูรณะประเทศและพัฒนาประเทศ โดยได้ รับความช่วยเหลือสนับสนุนและร่วมมือจากการ เป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ และ สหประชาชาติ ในช่วงนี้จึงมีโครงการทดลอง ปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาแบบใหม่ ๆ ขึ้น มากมาย ในด้านปริมาณการศึกษาขยายออกไปอย่างกว้างขวางทุกระดับ มีทุนการศึกษาให้ครู ข้าราชการ และนักเรียนไปศึกษา ดูงาน ฝึกงานในต่างประเทศ มีการวางแผนเพื่อพัฒนาการ ศึกษาอย่างเป็นระบบสากลขึ้น และในช่วงที่ 5 การศึกษาพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว พร้อม ๆ กับ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะวางแผนควบคู่กันไป ประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น และสูงขึ้น มีบทบาททางการเมือง โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อเรียกร้อง ต่อรองกับรัฐบาล รวมทั้งนิสิต นักศึกษาด้วย เรื่องราวเหล่านี้จะเห็นได้จากกระทู้ถามของ ส.ส. ในแต่ละสมัย เช่นกัน นอกจากนี้ก็ยังมีสภาพปัญหาบางอย่างซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลหรือสภาพพื้นฐาน ของการศึกษา แต่ เป็น เหตุการณ์เฉพาะหน้าหรือความจำเป็นในลักษณะฉุกเฉิน เป็นกรณีพิเศษที่ พบเห็น ได้แก่ สภาพโรงเรียนที่เสียหายเนื่องจากภัยธรรมชาติ หรือพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่ดี ของครู ข้าราชการ และนักเรียนในบางสมัย แสดงให้เห็นถึงความสนใจของ ส.ส. ที่มี ครอบคลุมไปทุก เรื่องในฐานะตัวแทนของประชาชน

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เรื่องราวทางการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ส.ส. ก็นำไปตั้งกระทู้ถามในสภาทั้งนั้น มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่ความเหมาะสมของนโยบายการ ศึกษาของรัฐบาล และสภาพพื้นฐานของการศึกษาแต่ละสมัย บางกระทู้ถามโดยเฉพาะในช่วงที่

3-4 นั้น มิใช่เพียงถามเพื่อรายงานให้รัฐบาลทราบเท่านั้น แต่เป็นการเสนอแนะหรือให้ข้อคิดแก่รัฐบาลเพื่อปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น ส่วนคำตอบของรัฐบาล ซึ่งมักอ้างถึงนโยบายว่าดำริจะทำ แต่ยั้งติดขัดเรื่องงบประมาณ หรือบุคลากรนั้น ก็เป็นคังนิยามที่ว่ากระทู้ถามเป็นมาตรการขั้นต้นในการควบคุมการบริหารของรัฐบาลเท่านั้น ยังไม่มีผลเด็ดขาดที่จะบังคับให้รัฐบาลดำเนินการใดอย่างรีบด่วนในเรื่องนั้น ๆ ได้ แต่ก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถหรือความบกพร่องของรัฐบาลที่มีอาจปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังตามนโยบายที่แถลงไว้ได้ เสมอไปเช่นกัน แต่เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยในภาพกว้างและแบ่งช่วงของการวิจัยเป็นหลายสมัย ทำให้เห็นพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของกระบวนการตั้งกระทู้ถามของ ส.ส. ได้หลายเรื่อง เช่น เรื่องการตั้งโรงเรียนประชาบาลให้ทั่วถึงทุกท้องที่ จำนวนครูกับนักเรียนไม่ได้สัดส่วนกัน และเรื่องเงินเดือน สวัสดิการและความก้าวหน้าในวิชาชีพครู ทั้ง 3 เรื่องนี้มีกระทู้ถามของ ส.ส. ทุกสมัย ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะตอบคล้าย ๆ กัน แต่ก็เห็นความต่อเนื่องว่ารัฐบาลได้ดำเนินการปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ เช่น การตั้งโรงเรียนก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีตามตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ สามารถรับนักเรียนเข้าเรียนได้เพิ่มขึ้น และจำนวนผู้จบการศึกษาภาคบังคับก็เพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกัน เรื่องจำนวนครูไม่ได้สัดส่วนกับนักเรียน รัฐบาลก็บรรจุครูเพิ่มขึ้น และสามารถจัดสัดส่วนที่เหมาะสมให้พอเหมาะแก่การสอนได้ในสมัยต่อมา เรื่องเงินเดือน สวัสดิการ และความก้าวหน้าของครูก็เช่นกัน รัฐบาลก็ปรับปรุงให้เหมาะสมตลอดมา และยกฐานะขึ้นเป็นข้าราชการพลเรือน ได้รับสวัสดิการต่าง ๆ ตลอดจนให้โอกาสเพิ่มพูนวิทยฐานะให้สูงขึ้นด้วยเช่นกัน หรือแม้แต่เรื่องการขยายมหาวิทยาลัยออกไปสู่ภูมิภาค ก็มี ส.ส. เสนอแนะ ถามรัฐบาลไปตั้งแต่ช่วงที่ 3 ซึ่งรัฐบาลตอบว่ายังไม่มียงบประมาณ อีกทั้งความพร้อมด้านบุคลากร แต่ก็สามารถขยายออกไปได้ในช่วงที่ 5 ของการวิจัยครั้งนี้ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่ากระทู้ถามเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่กระตุ้นให้รัฐบาลสนใจ ติดตามความเคลื่อนไหว และเอาใจใส่ต่อปัญหาที่ ส.ส. ถาม มิฉะนั้นแล้วอาจเป็นสาเหตุให้ ส.ส. ใช้มาตรการอื่นที่เด็ดขาดกว่าเพื่อดำเนินการต่อรัฐบาลได้เช่นกัน และจากการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ ทำให้มองเห็นพัฒนาการซึ่งมีผลมาจากอดีตอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ได้ชัดเจน ดังทรรศนะของนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวอ้างมาในบทที่ 1 ซึ่งหากศึกษาเพียงช่วงใดช่วงหนึ่ง ช่วงเดียวอาจมองไม่เห็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เช่นนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การศึกษาเรื่องราวในอดีตอย่างเป็นระบบนั้นมีประโยชน์มากในแง่

ที่ว่าทำให้เข้าใจและมองภาพเหตุการณ์ รวมทั้งความต่อเนื่องระหว่างอดีตกับปัจจุบัน อันจะทำให้มองเห็นและวิเคราะห์หรือคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ชัดเจนและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งจากการวิจัยเรื่องนี้สามารถชี้ให้เห็นได้ว่าปัญหาการศึกษาจากกระบวนของ ส.ส. แต่ละสมัยก็มักกล่าวถึงนโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงไว้ การดำเนินการแก้ไขของรัฐบาลชุดก่อน อันเป็นผลต่อเนื่องมา เช่น ปัญหา เรื่องงบประมาณการศึกษา ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในบางท้องถิ่นที่ได้รับไม่เท่ากัน เพราะมีสาเหตุมาจากการเก็บเงินศึกษาพลีเมื่อครั้งก่อน เปลี่ยนแปลงการปกครอง และเรื่องการเงินเดือนครูในสมัยต่าง ๆ เป็นต้น

ผลจากการวิจัยเรื่องนี้สามารถอภิปรายในวงกว้างออกไปอีกได้ประเด็นหนึ่ง คือ "ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเมือง" ซึ่งตามความเห็นของนักวิชาการหลายท่านก็ยอมรับในเรื่องนี้แล้วว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกและเป็นของคู่กัน ทั้งในด้านบทบาทของการเมืองต่อการศึกษาและบทบาทของการศึกษาต่อการเมือง แนวคิดเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือ *The Republic* ของเพลโต ว่า

"รัฐเป็นอย่างไร โรงเรียนจะต้องเป็นอย่างนั้น สิ่งที่ท่านต้องการให้มีในรัฐ ท่านต้องมอบให้โรงเรียนรับไปทำ ถ้ารัฐมีระบบการศึกษาที่ดี การพัฒนาประเทศเกือบทุกอย่าง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่ถ้ารัฐทอดทิ้งการศึกษา รัฐจะทำอะไรก็ไม่เป็นผล"²

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการเมืองที่มีต่อการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ชัดคือ เรื่องนโยบายการศึกษาที่เปลี่ยนไปตามคณะรัฐบาลอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นแผนการศึกษา แนวทางจัดการศึกษาหรือโครงการใด ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และเป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องการให้มีขึ้นก็จะปรากฏออกมาในรูปของการดำเนินการในสิ่งนั้น และรัฐบาลก็ให้ความสนับสนุนด้วย เช่น ในช่วงที่ 1 ของการวิจัย เป็นช่วงเพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐบาลต้องการให้ประชาชนมีความรู้เรื่องประชาธิปไตย ก็ได้บรรจุเรื่องนี้ไว้ในบทเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา

²George H. Sabine, *A History of Political Theory*, (New York: Rinehart, and Winston, 1961), pp. 59-60.

จนถึงมัธยมศึกษา ส่วนระดับอุดมศึกษาก็ตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นเพื่อ
 ส่งสอน อบรม ให้ความรู้เรื่องนี้แก่ประชาชน ในช่วงที่ 2 รัฐบาลเน้นเรื่องความรักชาติ และ
 เอกลักษณะซึ่งแสดงถึงความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ปรากฏมาในเรื่องการแต่งกาย การ
 ใช้ภาษา การเรียนการสอนประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย ซึ่งศึกษาค้นคว้าและตีความกันใหม่
 และนำมาใช้เป็นบทเรียน ในช่วงที่ 3 หลังสงครามสงบรัฐบาลเน้นการศึกษากับการศาสนาคู่กัน
 เพื่อส่งเสริมศีลธรรมจรรยาของประชาชน ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่วัยเด็ก ในช่วงที่ 4
 เป็นช่วงการพัฒนาประเทศทุกด้าน โดยร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และใน
 ช่วงที่ 5 ของการวิจัยรัฐบาลเร่งรัดพัฒนาการศึกษาพร้อม ๆ กับการพัฒนาประเทศ สังเกตได้
 ว่า นโยบายการศึกษาของรัฐบาลทุกชุดในช่วงนี้ เขียนไว้อย่างชัดเจน แจกแจงออกเป็นประเภท
 และระดับต่าง ๆ ของการศึกษาอย่างเหมาะสม มิได้กล่าวรวม ๆ เหมือนในช่วงแรก ๆ กล่าว
 ได้ว่า ช่วงนี้เป็นช่วงที่มีพลังทางการเมือง เกิดขึ้นจากกลุ่มผู้มีการศึกษาระดับสูงและเป็นแรงผลักดัน
 ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วย เช่น ประท้วงการเลือกตั้งครั้งที่ 9 (26 กุมภาพันธ์
 2500) เดินขบวนต่อต้านการตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาต่อต้านการนำเข้าสินค้าญี่ปุ่น และ
 ประท้วงรัฐบาล เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การเมืองกับการศึกษามีบทบาทต่อกันทุกยุคทุกสมัย และเกี่ยวพันใกล้ชิด
 กันมาโดยตลอด การเมืองเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางการศึกษาให้เป็นไปเพื่อ
 ผลประโยชน์ของการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม การศึกษาจึงเป็นวิธีการหรือเป็นเครื่องมือ
 อย่างหนึ่งในการอบรมสั่งสอน ปลุกฝัง ถ่ายทอดความรู้ ความคิดให้แก่เยาวชนของชาติ เพื่อให้
 มีคุณสมบัติและคุณลักษณะตามที่รัฐบาลพึงปรารถนา ซึ่ง ดร.พลศักดิ์ จิรไกรศิริ ได้รวบรวมความ
 สัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเมืองไว้หลายประการและตรงกับผลงานวิจัยเรื่องนี้ว่า

“ทั้ง 2 สถาบันต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างลึกซึ้งต่อเนื่องและพึ่งพาอาศัยกัน
 มีผลกระทบซึ่งกันและกัน มีอิทธิพลต่อการวางรากฐานของกันและกัน การศึกษา
 เป็นอุปกรณ์ในการกำหนดชีวิตทางการเมืองในระดับชาติ และการศึกษายังก่อให้เกิด

การสร้างสรรค้อย่างสำคัญในทางการเมือง"³

อีกประการหนึ่งหากพิจารณาในแง่ที่ว่า การเมืองมีบทบาทในด้าน เป็นผู้จัดเตรียมและอำนวยความสะดวกให้กับการศึกษาโดยผ่านมาทางรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็เข้าควบคุมสถาบันการศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้าง ระบบการศึกษา ค่าใช้จ่าย แม้กระทั่งหลักสูตรแบบเรียน รวมไปถึงการผลิตครู การจัดหลักสูตรของครู การกำหนดคุณวุฒิของครู ถ้ารัฐบาลต้องการให้เยาวชนของชาติมีลักษณะเช่นไร ก็สามารถจัดรูปแบบและระบบการศึกษาให้มีทิศทางและเป้าหมายดังที่ต้องการได้ เพราะรัฐบาลสามารถเข้าควบคุมระบบการศึกษาโดยการกำหนดนโยบายการศึกษา และการที่นโยบายการศึกษาต้องผ่านการรับรองจากรัฐสภาก่อนที่จะประกาศใช้นั้น ขั้นตอนนี้เองที่ทำให้นโยบายการศึกษาเป็นนโยบายทางการเมืองอย่างหนึ่ง* ถึงแม้ว่าจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการเมืองน้อยกว่านโยบายด้านอื่นก็ตาม⁴ แต่รัฐบาลก็เห็นความสำคัญว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองและพัฒนาประเทศ แม้ในบางสมัยเห็นได้ชัดว่ายังไม่ถือเป็นความสำคัญที่สุดขณะนั้นก็ตาม เช่น สมัยรัฐบาลพลเรือน หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น

เมื่อพิจารณาสถาบันการศึกษาซึ่ง เปรียบเสมือนระบบการเมืองระดับจุลภาค (Micro) ทำหน้าที่ทางการเมืองโดยถ่ายทอดความคิดเห็น ความรู้ทางการเมืองให้แก่เยาวชนของชาติ จึงกล่าวได้ว่าสถาบันการศึกษา เป็นแหล่งของการ เรียนรู้ทางการเมืองที่สำคัญมากแห่งหนึ่ง เพราะเยาวชนทุกคนจะต้องใช้ชีวิตอยู่ในสถาบันการศึกษาอย่างน้อยก็ตลอดระยะเวลาของการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นกระบวนการศึกษาภายในสถาบันการศึกษาจะเป็น กระบวนการขัดเกลาทาง

³ พลศักดิ์ จิรโกศิริ, รัฐศาสตร์การศึกษา, (กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529), หน้า 8-9.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

* ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ดร.พลศักดิ์ จิรโกศิริ แห่งภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กรุณาให้ข้อคิดและความกระจ่าง รวมทั้งแนะนำแหล่งข้อมูล ค้นคว้าเพิ่มเติม เกี่ยวกับเรื่องนี้

การเมือง (Political socialization) ที่สามารถฝังรากลึกให้แก่เยาวชนไม่ว่าจะเป็น การรับรู้ทางการเมือง ความรู้สึกต่อการเมือง โลกทัศน์และความสนใจต่อการเมือง สิ่งเหล่านี้ จะส่งผ่านมาทางหลักสูตร เนื้อหาวิชา และกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่ เจมส์ เอส โคลแมน (James S. Coleman) นักการศึกษาผู้มีชื่อเสียงกล่าวไว้ถึงความสัมพันธ์ของ 2 สถาบันนี้ใน เรื่องการขัดเกลาทางการเมือง เช่นกัน⁵ ดังจะเห็นได้จากการวิจัยว่า มีการสร้างโรงเรียน เพิ่มขึ้นอย่างมากในระยะ เวลาอันสั้นภายหลังที่เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รวมทั้งปรับปรุง หลักสูตร แบบเรียน และเพิ่มเติมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ลงไปมากมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่ ต้องการให้สถาบันการศึกษาทำหน้าที่ในทางการเมืองทั้งสิ้น

เนื่องจากการศึกษาคือ เครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ในการขัดเกลาทางการเมือง ให้แก่เยาวชนในชาติ ดังนั้นในการสร้างชาติเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียว รัฐบาล ก็ได้ใช้การศึกษาเป็น เครื่องมือในการหลอมหลอมให้เกิดความสำนึกในความเป็นชาติด้วย เช่น ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระยะแรก (พ.ศ. 2482-2487) ซึ่งวิธีการนี้มีรัฐบาลหลาย ๆ ชาติใช้กับชนกลุ่มน้อยในชาติของตนเหมือนกัน เช่น ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) ในเยอรมัน⁶ หรือ เมา เจ๋อ ตุง (Mao Tse-Tung) ในจีน⁷ จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาเป็น เครื่องมืออย่างหนึ่งในการผสมผสานคนในชาติให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน แสดงถึงความเป็น เอกลักษณะหรือเป็นสัญลักษณ์ของคนในชาติเดียวกัน เช่น การให้เรียนภาษาไทยในโรงเรียนจีน โรงเรียนฝรั่ง หรือการใช้หลักสูตรเดียวกันสอนชาวเขาค้าง ๆ ทางภาคเหนือ และชาวไทย มุสลิมทางภาคใต้ ถึงแม้ว่าจะมีปฏิกิริยาจากชนกลุ่มน้อยซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงทางการเมือง

⁵ชนิดา รัชต์พลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาสารคดีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 143.

⁶George L. Mosse, Nazi Culture, (New York: The Universal Library, 1968), pp. 263-318.

⁷R.F. Price, Education in Modern China, (London: Routledge & Kegan Paul, 1979), pp. 1-37.

โดยตรงก็ตาม แต่การเมืองก็ได้ใช้การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างความรู้สึกของคนในชาติให้มีความสำนึกทางการเมือง เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการเมืองของชาติโดยส่วนรวม ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าการศึกษาสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในสังคม และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติได้ แม้บางครั้งจะมีผลในทางกลับกันก็ตาม สิ่งนี้ เจมส์ เอส โคลแมน กล่าวว่า เป็นการสร้างบูรณาการทางการเมือง (Political integration)⁸ ทางหนึ่งด้วย

เมื่อพิจารณาในฐานะสถาบันหรือตัวบุคคล จากนิยามแล้วกระตุ๋ถามเป็นความสนใจส่วนบุคคล ซึ่งก็เห็นได้ว่าคนที่ถามก็ถามซ้ำหลายครั้งและหลายสมัย บางครั้งถามในเรื่องเดียวกันแต่เป็นสมัยต่างกัน เพราะจากลักษณะของกระตุ๋ถามแล้ว ส.ส. คนหนึ่ง ๆ มีอาจถามเรื่องเดียวกันในสมัยเดียวกันได้ แต่ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า ส.ส. ท่านนั้น เมื่อได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. สมัยใด ก็สนใจถามเรื่องนั้นอยู่เหมือนเดิม เท่ากับเป็นการติดตามดูแล เอาใจใส่ต่อการบริหารประเทศของรัฐบาลว่าจะมีผลในทางปฏิบัติดังที่กล่าวไว้เพียงใด ซึ่งก็มีหลายท่าน เช่นกันที่ติดตามถามอยู่ในลักษณะนี้ จึงกล่าวได้ว่า ส.ส. ก็เป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้น ชี้แจง รายงาน และเสนอเรื่องราวขึ้นต้นต่อรัฐบาล เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข กำหนดและดำเนินนโยบาย ซึ่งอาจออกมาเป็นพระราชบัญญัติหรือเป็นโครงการหนึ่งโครงการใดอันเป็นผลในทางปฏิบัติต่อไป แม้บางครั้ง บางเรื่องอาจต้องใช้เวลามากกว่าจะมีผลอย่างจริงจังตามที่ถามไป แต่ถ้าหากกระทำอย่างต่อเนื่อง ก็เท่ากับกระตุ้นรัฐบาลอยู่เสมอให้ตระหนักถึงปัญหาที่ ส.ส. นำมาถามอยู่บ่อย ๆ หลายครั้งและหลายคนก็มีผลให้รัฐบาลต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อแก้ไขปัญหานั้นเช่นกัน โดยสรุปแล้ว ส.ส. ทั้งในฐานะที่เป็นสถาบัน และในฐานะส่วนบุคคล ก็มีส่วนสำคัญโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ ซึ่งกระทำไปในฐานะตัวแทนของประชาชน

หากพิจารณาตัว ส.ส. ในฐานะที่เป็น "นักการเมือง" แล้วจะเห็นได้ว่านักการเมืองมีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมในเรื่องของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านกำหนดนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศต่าง ๆ ก่อนจะมีผลบังคับใช้ต้องผ่านการพิจารณาจากสภา รวมทั้งความสนใจ

⁸ ษนิดา รัชพลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, หน้า 144.

ใต้ถาม ติดตาม ความเคลื่อนไหวและความต้องการด้านการศึกษาของประชาชน เพื่อนำไปเสนอ หรือรายงานให้รัฐบาลทราบเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายการศึกษาต่อไป หรือจะเป็นการตั้งกระทู้ถาม ติดตามผลการปฏิบัติงานของรัฐบาลเพื่อตรวจสอบความสามารถ ความสอดคล้องและเป็นจริงระหว่างนโยบายซึ่งเปรียบเสมือนเป็น "ทฤษฎี" กับ การดำเนินการ ให้เป็นไปจริงตามนโยบายที่แถลงไว้ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็น "การปฏิบัติ" ของคณะรัฐบาลชุด หนึ่ง ๆ ที่ขึ้นบริหารประเทศ ดังนั้นถ้าหากนักการเมืองหรือ ส.ส. มีความเข้าใจ มีประสบการณ์ มีความรอบรู้ทางการศึกษา และมองการศึกษาได้อย่างถูกต้อง มารับผิดชอบและมีบทบาท โดยตรงต่อการศึกษาแล้ว ส.ส. จะเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญยิ่งต่อการศึกษาของชาติ ดังที่ ดร.ภิญโญ สาธร กล่าวว่า "ส.ส. จะต้องเป็นผู้รอบรู้ รู้กว้าง รู้ไกล และรู้สึก ในเรื่องบางเรื่องที่เกี่ยวข้อง ความผาสุกและผลประโยชน์ของราษฎร รวมทั้งการบริหารราชการต่าง ๆ ที่กระทบต่อราษฎร ด้วย"⁹ และในบรรดางานต่าง ๆ ของรัฐบาลนั้น "การศึกษา" ก็เป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่ รัฐบาลต้องเอาใจใส่และพัฒนาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการศึกษาเองก็ยัง เป็นตัวกำหนด คุณสมบัติของผู้มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งด้วยโดยตรง ประเด็นนี้ เท่ากับเป็นการเน้นให้เห็นถึงการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมและการเลื่อนฐานะทางสังคม ซึ่ง เจมส์ เอส โคลแมน กล่าวว่า การศึกษาเป็นตัวทำหน้าที่เลือกสรรทางการเมือง (Political recruitment)¹⁰ เพราะจากการวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีการกำหนดระดับการ ศึกษาขั้นต่ำของผู้สมัคร ส.ส. และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ส.ส. ไว้แค่การศึกษาภาคบังคับ แต่ปรากฏว่า ผู้จบการศึกษาระดับสูงจะมีโอกาสได้รับเลือกตั้ง เป็น ส.ส.มากกว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับต่ำ แม้ความจริงแล้วจะมีปัจจัยอื่น เข้ามาเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยก็ตาม แต่เรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ของการศึกษากับการเมืองได้ในอีกแง่มุมหนึ่ง เช่นกัน

⁹ ภิญโญ สาธร, รัฐศาสตร์การศึกษา, (กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2530), หน้า 68.

¹⁰ ชนิดา รักษ์พลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, หน้า 143-144.

ส.ส. ในฐานะที่เป็นผู้แทนของประชาชนทั้งประเทศ มีหน้าที่หลายประการดังได้กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการตั้งกระทู้ถามเพื่อรายงานเรื่องราวต่าง ๆ ให้รัฐบาลทราบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ส.ส. คือ "ตัวกลาง" ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน จึงเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญด้านการศึกษาของชาติอีกกลุ่มหนึ่งเช่นกัน เพราะจะมีส่วนผลักดัน เสนอแนะ ชี้แจง รายงาน และย่ำรัฐบาลให้เห็นว่า "การศึกษา" เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เรื่องหนึ่งที่รัฐบาลต้องสนใจ เอาใจใส่ ปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา "คน" และประเทศชาติต่อไป ประเด็นนี้จะมีผลในทางปฏิบัติได้นั้น ส.ส. จะต้องเห็นความสำคัญของการศึกษา" ก่อนและจะต้อง "ยอมรับ" หรือ "เข้าใจ" ตรงกันกับนักการศึกษาว่า "การศึกษาคือเครื่องมือในการพัฒนาคน และคนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ" ซึ่งกล่าวโดยสรุปในเรื่องนี้ได้ว่า "การศึกษาคือเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ" ความคิดนี้จะต้องอยู่ใน "ความสำนึก" ของ ส.ส. ทุกคนหรือทุกคนที่จะสมัคร ส.ส. ไม่ว่าจะมาจากอาชีพครูหรือไม่ก็ตาม เพราะจากการวิจัยพบว่าผู้ที่มาจากอาชีพครูยังมีน้อยเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น เมื่อ ส.ส. ในแต่ละสมัยเห็นความสำคัญของการศึกษาดังกล่าวอย่างน้อยร้อยละ 50 ของจำนวน ส.ส. แต่ละสมัย (ซึ่งจากการวิจัยพบว่ายังไม่มีสมัยใดมีจำนวนถึง) ก็ย่อมจะมีบทบาทสำคัญในการนำเรื่อง "การศึกษา" เสนอต่อรัฐบาล และสามารถผลักดันให้เป็นผลสำเร็จได้เช่นกัน ดังที่ปรากฏมาแล้วในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค การตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาในต่างจังหวัด รวมทั้งการตั้งหน่วยงานหรือองค์การซึ่งทำหน้าที่ดูแล ปกป้อง และรักษาผลประโยชน์ สิทธิ และสวัสดิการต่าง ๆ ของครูโดยเฉพาะ คือ ครูสภา เป็นต้น

ดังนั้น จากการวิจัยเรื่องนี้สามารถชี้ให้เห็นว่า การเมืองทั้งพิจารณาในด้าน "สถาบัน" และ "ตัวบุคคล" ล้วนมีส่วนสัมพันธ์ต่อการศึกษาทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษา วิเคราะห์ในภาพกว้าง ดังนั้นจึงขอเสนอแนะแก่ผู้สนใจทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษา วิเคราะห์กระทู้ถามของ ส.ส. ที่เกี่ยวกับการศึกษาแต่ละประเภท

หรือแต่ละระดับอย่างลึกซึ้ง เพื่อวิจัยให้ละเอียดมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษา วิจัย งานในหน้าที่ของ ส.ส. ด้านอื่น ๆ เช่น การตราพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติขอเปิดอภิปราย หรือบทบาทของคณะกรรมการการศึกษาในสมัยต่าง ๆ และแม้แต่วุฒิสภาด้วยเช่นกัน เพื่อจะได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ ส.ส. ที่เกี่ยวกับการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ กว้างขวางออกไป

3. ควรมีการศึกษา วิจัย เพียงช่วง เวลาสั้น ๆ หรือช่วงใดช่วงหนึ่ง แต่ศึกษาในงานในหน้าที่ของ ส.ส. ทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวกับการศึกษา เพื่อให้เห็นบทบาทของ ส.ส. ชัดเจนขึ้น

4. ควรศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบอื่น ที่มีใช้เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ก็ได้ แต่ใช้กลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มประชากร คือ ส.ส.

5. ควรศึกษาเรื่องนี้ในช่วง เวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นผลที่ต่อเนื่องและชัดเจนขึ้น อันเป็นข้อ เสนอที่มีประโยชน์ต่อรัฐบาลให้เห็นความสำคัญของกระทู้ถามและกระตุ้นให้ ส.ส. สนใจตั้งกระทู้ถาม เกี่ยวกับการศึกษามากขึ้น